

İDARE

Dahiliye vekâletinin ayık mecmuası

Yıl: 4

MAYIS 1931

Sayı:38

Resmi Kısım:

Tayinler
Emniyet işleri umum müdürlüğü tayinleri
Vilâyet inzibat komisyonları kararları
Takdirnameler
Kanunlar
T. B. M. M. kararları
İcra Vekilleri Heyeti kararlameleri
Teşkilât, fek ve ilhaklara ait kararlameler
Tamimler

Gayri Resmî Kısım :

İsviçre âmme hukuku esasatı

M. Atıf

Tapu ve Kadastro Umum Müdürü

Mahallî işler :

Yugoslavya'da, Macaristan'da
ve Avusturya'da vilâyet idareleri

K. Naci

Mahallî İdareler Umum Müdür Muavini

Şûrayı Devlet'te muhakeme usulü

Ali Kemali

Erzincan Valisi

Tercüme eden :

Hukuku idare (Berthelmy)

M. Atıf

Tapu ve Kadastro Umum Müdürü

.....
İstanbul — Hamit Matbaası
1931

Resmî Kısım**Tayinler****Kaymakamlar:****Kararname No. 7333**

Görülen idarî lüzum üzerine Garzan kaymakamı Kâmil Beyin münhal bulunan Beytişebap kaymakamlığına naklen tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

5/5/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Başvekil
İsmet

Kararname No. 7370

Münhal bulunan Dinar kaymakamlığına esbak Fatsa kaymakamı Nusret Beyin bilâ harcırah tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

19/5/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Başvekil
İsmet

Kararname No. 7371

Münhal bulunan Şavşat kaymakamlığına Borçka kaymakamı Dilâver Beyin bilâ harcırah tayini tensip edilmiştir.

Bu kararnamenin icrasına Dahiliye Vekili memurdur.

19/5/1931

REİSİCÜMHUR
Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili
Ş. Kaya

Başvekil
İsmet

Emniyet İşleri **Umum Müdürlüğü** **Tayinleri**

Emniyet işleri üçüncü şube müdürlüğü:

Emniyet işleri üçüncü şube müdürü Emin Zeki Bey görülen lüzumu idariye binaen vekâlet emrine alınmıştır.

Şefler :

Emniyet işleri üçüncü şube şefliğine levazım şefi Kâzım, levazım şefliğine beşinci şube şefi Rahmi ve beşinci şube şefliğine üçüncü şube şefi Refik Beyler naklen tayin edilmişlerdir.

Taharri komiser muavinleri :

İstanbul taharri komiser muavinliğine sabık komiser muavinlerinden Şükrü Efendi tayin olunmuştur.

Komiser muavinleri :

Kütahya komiser muavini Musa ve Rize komiser muavini 4 numaralı Salih Efendilerin vazifelerini sui istimal etmelerinden dolayı polis nizamnamesinin 75 inci maddesi mucibince kayıtları terkin olunmuştur.

.....

Vilâyet
İnzibat Komisyonları
Mukarreratı

Erzincan

Vilâyet nüfus müdürü Kadri B. dikkatsizliğinden dolayı ihtar cezasile tecziye edilmiştir.

Gireson

Vilâyet encümeni daimisi başkâtibi İbrahim Etem Ef. vazifesinde gösterdiği ikdamatı mütevaliye neticesi ve muamelât ve kuyudatında meşhut olan intizam ve mükemmeliyetinden dolayı ve idare heyeti başkâtibi Osman Remzi Ef. vazifesinde gösterdiği gayret neticesi muamelât ve kuyudatında görülen intizamdan dolayı birer takdirname ile taltif edilmişlerdir.

Bulancak nahiyesi müdürü Fahri B. bir keyfiyetin intacı hakkında makam tarafından iki defa verilen emri geç infâz ettiğinden dolayı ihtar cezasile tecziye edilmiştir.

Sinop

Vilâyet tahrirat başkâtibi Lûtfi ve ikinci kâtibi Hasan Efendiler kalem muamelâtı umumiyesinin hüsnü tanzim ve tedvirlerinde ve kalem işlerinin günü gününe çıkarılmasında azamî gayret ve faaliyet gösterdiklerinden dolayı birer takdirname ile taltif edilmişlerdir.

1777 numaralı kanun mucibince Kayseri Vilâyetince resmen tecziye olunan Memurlar

Bünyan kaymakamı Bekir Sıtkı B. vazifesinde gösterdiği lâkaydisinden dolayı 1777 numaralı kanun mucibince Kayseri vilâyetince ihtar cezasile tecziye edilmiştir.

Takdirnameler

Kemah kaymakamı Abdurrahman B. maarif hususunda gösterdiği fevkalâde alâka dolayisile Maarif Vekâletince takdirname ile taltif edilmiştir.

Tekirdağ Vilâyeti nüfus müdürü Mehmet Fehmi Beyin vazifei memuriyetinde gösterdiği hüsnu hizmetine binaen vilâyetin iş'arı ve nüfus işleri umum müdürlüğünün teklifi üzerine vekâletçe takdirname ile taltif edilmiştir.

Hakimhan kaymakamı Necati B. şaki çiftçi Osman ve rüfekasının derdestinde gösterdiği gayret ve faaliyetine binaen Umum Jandarma kumandanlığının teklif ile vekâletçe takdirname ile taltif edilmiştir.

Kanunlar

**1930 senesi bütçesinde münakale
yapılması hakkında**

Kanun

Kanun No. 1802

Kabul tarihi: 18/5/1931

Neşri tarihi : 20/5/1931

Madde 1 — 1930 senesi bütçesinin merbut cetvel mucibince muhtelif fasıl ve maddeleri arasında cem'an (629,680) liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.
(Cetvel Resmî Gazetenin 1801 sayılı nüshasında münderiştir.)

19/5/1931

1803 numaralı kanun Devlet Demiryolları ve limanları umumî idaresinin teşkilât ve vezaifine dair olan 1042 numaralı kanunun 37 inci maddesine bir fıkra ilâvesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

1804 numaralı kanun Devlet memurları maaşatının tevhit ve teadülü hakkındaki 1452 numaralı kanun ile müzeyyelâtının tahlisiye umum müdürlüğü memurlarına da tatbiki hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

**1930 senesi Evkaf bütçesinde münakale
yapılması hakkında
Kanun**

Kanun No. 1805

Kabul tarihi : 28/5/1931

Neşri tarihi : 31/5/1931

Madde 1 — 1930 senesi Evkaf bütçesinin merbut cetvel mucibince muhtelif fasıl ve maddeleri arasında cem'an (5100) liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Başvekil memurdur.

(Cetvel Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

—————

1806 numaralı kanun 1931 malî senesi haziran ve temmuz aylarına ait muvakkat bütçesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 numaralı nüshasında münderiçtir.

—————

1807 numaralı kanun Hudut ve Sahiller Sıhhat Umum Müdürlüğünün 1931 senesi bütçesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir

—————

1808 numaralı kanun Yüksek mühendis mektebinin tahsisat harici taahhüdâtının sureti tediyesine dair olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

—————

.....

**1930 senesi bütçesinde münakale
yapılması hakkında
Kanun**

Kanun No. 1809

Kabul tarihi : 28/5/1931

Neşri tarihi : 31/5/1931

Madde 1 — 1930 senesi bütçesinin merbut cetvel mucibince muhtelif fasıl ve maddeleri arasında cem an 8,951 liralık münakale yapılmıştır.

Madde 2 — 1930 senesi Millî Müdafaa Vekâleti Deniz kısmı bütçesinin 763 üncü faslının 1 inci deniz efrat ve talebelerinin iaşe masrafı veya bedeli maddesinden 1000 lira tenzil edilerek yeniden açılan 784 üncü (ataşnavalların temsil tahsisatı) faslına tahsisatı fevkalâde olarak konulmuştur.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

(Cetvel Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.)

—

**1930 senesi Maliye Vekâleti bütçesine
tahsisatı munzamma ve fevkalâde
verilmesine dair
Kanun**

Kanun No. 1810

Kabul tarihi : 28/5/1931

Neşri tarihi : 31/5/1931

Madde 1 — 1930 senesi Maliye bütçesinin 190 ıncı faslının 1 inci (faiz ve acıyo) maddesine 750,000 liranın tahsisatı munzamma olarak ilâvesine mezuniyet verilmiştir.

Madde 2 — 1930 senesi Maliye bütçesinde (1714 numaralı kanun mucibince tesviyesi lâzım gelen borç karşılığı) namile yeniden açılan 235 inci fasla 1.020.000 lira, tahsisatı fevkalâde olarak vazolunmuştur.

Madde 3 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

30/5/1931

.....

1811 numaralı kanun 26 nisan 1926 tarih ve 827 numaralı kanun mucibince kinin alım satımı faslı mahsusuna tahsisat kaydının tasdikına dair olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

1812 numaralı kanun mektep kitapları mütedavil sermayesine munzam tahsisat kayıt ve mahsubuna dair olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

1813 numaralı kanun tahlisiye umum müdürlüğünün 1931 senesi bütçesi hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

1814 numaralı kanun istiklâl harbi malûllerine verilecek para mükâfatı hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

1815 numaralı kanun Mudanya - Bursa demiryolunun mubayaası hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

1816 numaralı kanun şehir ve köy yatı mekteplerinin 1931 haziran ve temmuz ayları masarif ile san'at mekteplerine yapılacak muavenet hakkında olup Resmî Gazetenin 1810 sayılı nüshasında münderiçtir.

**Divanı Muhasebat 1930 senesi bütçesinde
münakale icrasına dair
Kanun**

Kanun No. 1817

Kabul tarihi: 30/5/1931

Neşri tarihi : 31/5/1931

Madde 1 — 1930 senesi Divanı Muhasebat bütçesinin 58 inci faslından 2 000 ve 59 uncu faslın ikinci maddesinden 700 lira tenzil edilerek 54 üncü mefruşat ve demirbaş faslına münakalesi icra edilmiştir.

Madde 2 — Bu kanun neşri tarihinden muteberdir.

Madde 3 — Bu kanunun hükmünü icraya Maliye Vekili memurdur.

30/5/1931

T. B. M. M. Kararları

Ankara Meb'usu **Gazi Mustafa Kemal Hazretlerinin** **Reisicümhur intihap edildiği hakkında**

Karar No. 630

Ankara meb'usu Gazi Mustafa Kemal Hazretleri 289 rey ile müttefikan Reisicumhur intihap edilmiştir.

4 mayıs 1931

Reisicümhur Hazretlerinin **yüksek huzurlarına**

İcra Vekillerinin istifasını Yüksek Huzurunuzda takdim ederim. İcra Vekilligimiz esnasında daima ibzal buyurulan yüksek teveccüh ve muzaheretinize bütün arkadaşlarımın minnet ve şükranlarını ve bu vesile ile de sarsılmaz tazimlerini teyit eylerim pek muhterem Reisicumhur Hazretleri.

4 mayıs 1931

Başvekil

Malatya Meb'usu

İsmet

Malatya Meb'usu
İsmet Paşa Hazretlerine

Umumî intihap dolayısıyla İcra Vekilleri Heyetinin istifası üzerine Zatı devletlerini yeniden, Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk dördüncü maddesinin birinci fıkrası mucibince Başvekil tayin ettim.

Sair vekillerin intihabı ile bildirilmesini rica ederim efendim.

4 mayıs 1931

Reisicümhur
Gazi Mustafa Kemal

Reisicümhur Hazretlerinin
yüksek huzurlarına

İcra Vekilleri Heyetinin, isimleri, nihayette yazıldığı veçhile ipka edilerek teşkilini yüksek tasvip ve tasdikınıza arzeder ve derin tazimatımızı teyit eylerim Reisicümhur Hazretleri.

Başvekil Malatya meb'usu İsmet Paşa
Adliye Vekili Sinop meb'usu Yusuf Kemal Bey
Millî Müdafaa Vekili Diyarbekir meb'usu Zekâi Bey
Dahiliye Vekili Muğla meb'usu Şükrü Kaya Bey
Hariciye Vekili İzmir meb'usu Dr. Tevfik Rüştü Bey

Maliye Vekili Çankırı meb'usu M. Abdülhalik Bey

Maarif Vekili Bursa meb'usu Esat Bey

Nafta Vekili Adana meb'usu Hilmi Bey

İktisat Vekili Burdur meb'usu Şeref Bey

Sıhhat ve İçtimaî Muavenet Vekili İstanbul meb'usu Dr. Refik Bey

4 Mayıs 1931

Başvekil

Malatya Meb'usu

İsmet

Başvekil İsmet Paşa Hazretlerine

İntihap ve iş'ar buyurulan icra Vekilleri Heyeti, Teşkilâtı Esasiye kanununun kırk dördüncü maddesinin ikinci fıkrası mucibince tasdik edilmiş ve keyfiyet Türkiye Büyük Millet Meclisine arz olunmuştur.

Zatı devletlerine ve mesai arkadaşlarınıza muvaffakiyetler temenni ederim efendim.

4 Mayıs 1931

Reisicümhur

Gazi Mustafa Kemal

.....

**Başvekil İsmet Paşa Hazretleri tarafından
teşkil olunan İcra Vekilleri Heyetine
itimât beyan olunduğu hakkında**

Karar No. 631

Malatya meb'usu İsmet Paşa Hazretlerinin riyaseti altında teşekkül eden yeni İcra Vekilleri Heyetinin okunan programı üzerine cereyan eden müzakere neticesinde müşarünileyh heyete, 294 rey ile müttefikan itimat beyan edilmiştir.

9 mayıs 1931

—————

**Başvekil İsmet Paşa Hazretlerinin 9/5/1931
tarihinde T. B. M. M. Heyeti Umumiyesinin
2 inci in'ikadının 1 inci celsesinde okudukları
İcra Vekilleri Heyetinin
Programı**

Muhterem Efendiler,

Tasavvurlarını bildiğiniz ve icraatını tecrübe ettiğiniz bir hükümetin içinde bulunduğumuz en son vaziyet üzerine düşündüklerini huzurunuzda söylemek için müsaade istedim.

Hükümetiniz memleketin dâhilî ve haricî bir sulh ve huzur havası içinde yaşamasına birinci derecede ehemmiyet atfeder. Beynelmilel münasebatımızda bize hâkim olan esasi fikir budur. Türkiyenin sulh ve emniyet havası içinde çalışmasını temin ve teshil edecek tedbirleri ve elimizden geldiği kadar beynelmilel sulh havasının ve imkânlarının takviyesini iltizam ederiz. Haricî siyasetimizin dostluklar tesisinde mukaveleler aktinde, beynelmilel içtimalara ve teşekküllere iştirakinde hattı hareketini bu suretle izah eylemek mümkündür.

Dâhilî siyasette huzur ve emniyetin halelden masuniyeti esas vazifemizdir. Bizce bu gaye şimdiye kadar olduğu gibi bundan sonra da, Cumhuriyet kanunlarının muhterem ve muta olması her hangi bir tereddüde ve sakat ümide mütehammil olmadığına anlaşılması ve anlatılması ile temin edilmek kabildir. Yalnız Büyük Millet Meclisinin iradesi, Türkiye mukadderatı için kat'î bir hükmü ihtiva ettiğinin sarsılmaz bir kanaat halinde bulunması, Cümhuriyetin serbest ve feyizli idaresinin her türlü inkişafı için temel şartıdır. Anarşik cereyanlardan uzak ve vatandaşların haklarını ve hürriyetlerini temin eden bir hayat tarzı bu suretle idame olunacağı kanaatındayız. Kuvvetli devlet otoritesi, kuvvetli hükümet mefhumlarını bu suretle anlıyoruz.

Dâhilî idarede ve adliye cihazında bu maksatları temin eden vesaiti mütemadimden arttırmak emelimizdir.

Maarifte gayelerimizin temini için az masrafla çok okutabilmek usullerinin tatbikinde bilhassa mesai sarfetmek kararındayız.

Sıhhat mücadelelerimiz her müşkülât içinde başlıca işlerimizden olmakta devam edecektir. İçtimaî muavenet hizmetlerini her vasıta ile teşvik ve tevsi etmeğe çalışacağız.

Muhterem Efendiler,

İmar faaliyeti ve memleketin iktisadî vaziyetinin inkişafı hükümetimizin başlıca nasbınazar ettiği mevzulardır. Onun için evvel emirde hem imar ve iktisadın hem alelûmum devlet hayatının nizamı için mebd ve mesnet olan malî düşüncelerimizden bahsetmeliyim.

Bilirsiniz ki satış Hatlarının beynelmilel pazarlarda süratle tenezzülü her memleket gibi bizi de müteessir etmiştir. Memleketin ihtiyatlı ve mahsullerinin çeşitli olması sayesinde bizim buhrana mukavemetimiz daha ümitbahş ve kudretli bir mahiyettedir. Bununla beraber devlet sarfiyatında gayet ihtiyatlı tedbirler ile yeni seneyi karşılamak kararını ittihaz ettik.

Düşünüyoruz ki bu sayede iktisadî ve malî hayatımızı ciddi sarsıntıya maruz kılmadan yeni inkişaf safhalarına ve yeni imar programlarına geçebileceğiz ve başladığımız işleri tevakkuftan vikaye edebileceğiz.

Bu sebeple en büyük tedbir olarak bütçede tasarrufatı, tasavvuru geçen bir azamî dereceye çıkardık.

Memur kadrolarında yüzde on beş derecesinde bir tasarruf, alelûmum masraflarda her halde yüzde on tenzil, şimendifer işletmesinde çok ucuz ve tasarrufkârane bir hattı hareket takibi gibi radikal tedbirlerle alelûmum bütçede geçen seneye nisbetle ümit ettiğimiz tenakus miktarı otuz milyondan hayli fazladır. Hâdisata cevap vermeğe hazır ihtiyatlı ve sağlam muvazeneli bir bütçe umumî hayat için de esaslı bir nazım olacaktır.

Osmanlı borcundan hissemizi bir kat'î karara raptetmek amelimizdir. Hakkaniyet ve kabiliyet dairesinde bir hallin bir gün teahhur etmemesinde menfaat görüyoruz. Bu sayede dev

letin taahhüdü hâl ve ati için tanzim edilmiş bir vaziyet hasıl olması malî salâh ve iktisadî inkişaf için de esaslı tedbirlerdendir.

Millî paranın kıymetinin müdafaası ile kanunî istikrara doğru istihzaratın mütemadiyen ilerletilmesi hükümetin hedeflerinden biridir. Filî istikrar için aldığımız tedbirlerin müspet ve mücerrep neticeleri tamamen ümit bahşır.

Cümhuriyet Merkez Bankası tesisi için en mühim merhale geçilmiştir. Memlekette çalışan yerli, ecnebi bütün malî müessesat mümessillerinden mürekkep tesis heyetinin nezaretinde açılan hisse kaydı muamelesi hitam bulmuştur. Merkez Bankasının on beş milyon lira sermayesi usulü veçhile ve miadında tediye ve taahhüt olunmuştur. Halkımızın bu meselede gösterdiği alâka, rağbet ve itimat memleket için hakikaten sevinilecek, övünülecek bir muvaffakiyettir. Şimdi artık bankanın işe başlaması için icap eden tedbirlerin ittihazına sıra gelmiştir.

Efendiler,

Vergilerin esasında ve usullerinde taahhüt ettiğimiz ıslahatı ifade eden kanun lâyhaları kâmilten Büyük Meclise takdim olunmuştur. Millî Devletin en mühim vasıtası olan Cümhuriyet hazinesinin kudretini muhafaza etmek, iktisadî şartlarla ahenk temin edecek tadilât, usullerin ıslahı kanun lâyhalarına hâkim olan esas fikirlerdir.

Muhterem Efendiler,

Malî ve İktisadî tedbirlerimizin hepsinde çiftçilerimizin vaziyeti ve mahsullerimizin himayesi bizim esasımızdır. Bu hususta memleketin muhtaç olduğu iktisadî teşekküllerin kuvvetlenmesine ve çoğalmasına çalışıyoruz. Gerek kredi

.....

müesseselerinde, gerek iktisadî teşekküllerde ziraatımızla sureti mahsusada işteğalimize şahit olacaksınız. Memleket iktisadiyatında iş hayatını tanzim eden kanun lâyihası hazırdır.

Ticaretî teşvik ve teshil etmekle, limanlarda kolaylıkları arttırmakla bilhassa işteğal edeceğiz. Haricî ticaretî inhisar altına alacağımız tarzında yapılan işaalar her türlü aslûesastan aridir.

Maden kanunu lâyihasını Büyük Meclise takdim için hazırlıyoruz. Esas fikir maden işletilmesine mâni görülen eski usullerin ve resimlerin islahıdır.

Yerli sanayiî inkişafı için kanunî ve içtimaî tedbirlerimize devam edeceğiz.

Muhterem Efendiler,

Başlıca işlerden bahsetmeğe çalıştım. Yorulmaz ve yılmaz mesai ile muvaffakiyete erdirebilecek mevzulara temas ettim. Ancak siz bize bu çetin vazifeleri emanet ediyorsanız; bu hususta kararınızı reylerinizle izhar buyurmanızı istirham ederiz.

**Reisicümhur Gazi Hazretlerine arzı alâka
ve muhabbet olunduğuna dair**

Karar No. 632

Türk milleti, Meclisin alâka ve muhabbetlerini, Reisicümhur Gazi Hazretlerine arz ve iblâğı için Riyaset Divanına salâhiyet verilmiştir.

14/5/1931

**Bir zatın meb'usluğunu kabul veya reddi
sırf Meclisi Âliye ait hukuk cümle-
sinden olduğu hakkında**

Karar No. 633

Ahiren yapılan intihapta Kütahya Vilâyetinin müstakillen namzetliklerini koyan Uşak Belediye reisi Alâettin ve Simav Belediye reisi Halil Beyler meb'us intihap edilmişler ve mumailiyhimanın Belediye reisi bulunmaları ve kanunen intihap olunabilmek için iki ay evvel istifa etmeleri lâzım gelirken böyle bir muamelenin vuku bulmamış olması dolayısıyla intihapları keenlemyekûn addedilerek onlardan sonra en çok rey alan yani akalliyete kalmış bulunan Mustafa Bacak ve Tevfik Beyler meb'us sıfatile Meclisi âliye izam kılınmışlarsa da bir zatın meb'usluğunun kabul veya reddi sırf Meclisi âliye ait hukuk cümlesinden olduğu 28/5/1931 tarihinde cereyan eden müzakerat neticesinde takarrür eylemiş bulunmasına binaen Alâettin ve Halil Beylerin yerlerine Mustafa Bacak ve Tevfik Beylerin meb'us intihap edilmeleri gayri kanunî görülmüş ve binaenaleyh Mustafa Bacak ve Tevfik Beylerin mazbataları tasdik edilmemekle beraber evvelce ekseriyetle intihap edilmiş olan Alâettin ve Halil Beylerin intihap mazbatalarının berayı tetkik Meclisi âliye gönderilmesi ve ancak mumailiyhimanın intihapları reddolunduğu takdirde yeniden intihabat icrasına tevessül olunabileceğinin Başvekâlete iş'arı muvafık görülmüştür.

31 mayıs 1931

.....

İcra Vekilleri Heyeti kararnameleri

HÜLÂSA

Uzaklık, sıhî ve idarî sebeplerle hususî vaziyetleri haiz oldukları kabul edilen mahaller hakkında :

Kararname No. 10967

28/10/926 tarih ve 4246 numaralı kararnameye zeyildir.

Uzaklık veya sıhî, idarî ve iktisadî sebepler dolayısıyla hususî vaziyetleri haiz oldukları kabul edilmiş bulunan mahallerden bir çoğunun demiryolu inşası ve sair sebeplerle vaziyetleri değişmiş olmasına binaen 1297 numaralı kanunla zabitan, memurin ve mensubini askeriyenin mübadelesi için tayin ve tesbit edilen mahallerin devlet memurları için de aynen kabul ve tatbiki; Dahiliye Vekâletinin 3/12/930 tarih ve 5995/1005 numaralı tezkeresile yapılan teklifi ve vekâletlerin mütaleanesi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 12/4/931 tarihli içtimanda tasvip ve kabul olunmuştur.

12/4/931

—————

HÜLÂSA:

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası meclisi idaresine intihap olunacak zevatın sureti intihabı hakkında :

Kararname No. 11091

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun 63 ve 66 ıncı maddelerine tevfiikan tanzim olunan merbut iki kıt'a talimatnamenin mer'iyete vaz'ı; İktisat Vekâletinin 12/4/1931 tarih ve 2053/55 numaralı tezkeresile yapılan teklifi üzerine İcra Vekilleri Heyetinin 20/5/1931 tarihli içtimasında tasvip ve kabul olunmuştur.

20/5/1931

.....

**Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun 63 üncü maddesinin (E) fıkrasile
66 ncı maddesi mucibince mezkûr Banka
meclisi idaresine intihap olunacak iki
azanın sureti intihabına mütallik**

Talimatname

Madde 1 — Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası kanununun 63 üncü maddesinin (E) fıkrasında yazılı iki meclisi idare azasının intihabı için:

A - Esamisi ikinci maddede yazılı yirmi beş vilâyet daimî encümenlerince intihap olunacak birer zat.

B - Mezkûr yirmi beş vilâyet merkezindeki Ziraat Odalarının seçeceği ikişer zat.

C - «Bulunduğu takdirde» vilâyet merkezinde müteşekkil ve hali faaliyette bulunan ziraat kooperatifleri idare meclislerinden gönderilecek birer zat heyet halinde valinin riyasetinde toplanarak küçük ve büyük arazi sahiplerini temsil edecek surette vilâyet dâhil veya haricinde mukim zevat meyânından iki murahhas intihap ederler.

D - İşbu suretle intihap olunan murahhaslar 2 haziran salı günü öğleden sonra Ankarada İktisat Vekâletince tayin olunacak bir komiserin riyaseti altında toplanarak intihabı yaparlar.

.....

E - İntihap neticesi bir mazbata ile komiser tarafından İktisat Vekâletine bildirilir.

Madde 2 — İntihaba iştirak edecek vilâyetlerin isimleri aşağıda yazılıdır:

1 - Aydın, 2 - Adana, 3 - Afyonkarahisar, 4 - Amasya,
5 - Antalya, 6 - Ankara, 7 - Balıkesir, 8 - Bursa, 9 - Denizli,
10 - Diyarbekir, 11 - Edirne, 12 - Erzurum, 13 - Eskişehir,
14 - Gaziyıntap, 15 - Giresun, 16 - İstanbul, 17 - İzmir,
18 - Kastamonu, 19 - Kayseri, 20 - Konya, 21 - Malatya,
22 - Samsun, 23 - Sivas, 24 - Tekirdağ, 25 - Trabzon.

Madde 3 — İşbu talimatnamenin icrasına İktisat Vekili memurdur.

—————

.....

Türkiye Cümhuriyet Merkez Bankası kanununun 63 üncü maddesinin (D) fıkrasına tevfikan Banka meclisi idare azalığına Ticaret Odaları murahhasları tarafından intihap olunacak bir azanın sureti intihabına müteallik

Talimatname

1 — Türkiye Cümhuriyet Merkez Bankası kanununun 63 üncü maddesinin (D) fıkrası mucibince intihabı lâzım gelen bir aza ikinci maddede tadat olunan odalar murahhasları tarafından reyi hafî ile intihap olunurlar.

2 — Ankara, İstanbul, İzmir, Trabzon, Samsun, Adana, Mersin, Konya, Bursa, Edirne, Diyarbakir, Balıkesir, Tekirdağ, Giresun ve Antalya Ticaret Odalarından her biri gerek kendi meclisleri azasından ve gerekse hariçten birer murahhas intihap ederler. Murahhaslar oda meclisleri tarafından intihap olunur.

3 — Murahhaslar 2 haziran salı günü öğleden sonra Ankarada hazır bulunacaklardır.

4 — İntihap İktisat Vekâletince tayin edilecek bir komiserin riyaseti ve nezareti altında yapılır ve neticei intihap bir mazbata ile komiser tarafından İktisat Vekâletine bildirilir.

5 — Bu talimatnamenin icrasına İktisat Vekili memurdur.

—————

.....

Teşkilât, Fek ve İlhaklara ait
Kararnameler

HÜLÂSA:

Kandilli köyünün Söğütten
Bozüyüğe tahvili irtibatı
hakkında :

Kararname No. 7320

Madde 1 — Bilecik Vilâyetinin Söğüt kazasına merbut Kandilli köyü mezkûr kazadan alınarak aynı vilâyetin Bozüyük kazası merkezine ilhak edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

26/4/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

HÜLÂSA:

Bursa, Çanakkale, Çankırı, Sinop vilâyetleri dahilinde birer Nahiye teşkil edildiğine dair :

Kararname No. 7347

Madde 1 — Bursa Vilâyetinin merkez kazasına merbut Keleş ve Çanakkale Vilâyetinin Lâpseki kazasına merbut Beyçayırı ve Çankırı Vilâyetinin Çerkeş kazasına merbut Akkaracalar ve Sinop Vilâyetinin merkez kazasına merbut Kabalı köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

12/5/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

HÜLÂSA:

Aksaray Vilâyeti dâhilinde
üç Nahiye teşkil edildiğine
dair:

Kararname No. 7364

Madde 1 — Aksaray Vilâyetinin merkez kazasına merbut Ortaköy, Gelveri ve Arapsun kazasına bağlı Alemlî köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

17/5/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

HÜLÂSA:

Amasya Vilâyetinin Merzifon kazasına merbut Alıcak köyünde bu namda bir Nahiye teşkil edildiğine dair :

Kararname No. 7394

Madde 1 — Amasya Vilâyetinde Merzifon kazasına merbut Alıcak köyünde bu namla bir nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

25/5/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

HÜLÂSA :

Akçasoku köyünün Mecitözü kazasının Cemilbey nahiyesinden alınarak Hüseyinabat kazasına ilhak edildiğine dair:

Kararname No. 7398

Madde 1 — Çorum Vilâyetinde Mecitözü kazasının Cemilbey nahiyesine bağlı Akçasoku köyü mezkûr nahiyeden alınarak aynı vilâyetin Hüseyinabat kazasına ilhak edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

27/5/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

HÜLÂSA:

Kangal kazasına merbut Killik ve Akpınar köylerinde bu namlarla birer Nahiye teşkil edildiğine dair :

Kararname No. 7399

Madde 1 — Sivas Vilâyetinde Kangal kazasına merbut Killik ve Akpınar köylerinde bu namlarla birer nahiye teşkil edilmiştir.

Madde 2 — Bu kararname hükmünü icraya Dahiliye Vekili memurdur.

27/5/1931

REİSİCUMHUR

Gazi Mustafa Kemal

Dahiliye Vekili

Ş. Kaya

Başvekil

İsmet

Tamimler

Mahallî idareler

Ş. I

HÜLÂSA:

Belediye kâtiplerinin encümen kâtibi azasından olduğuna dair :

No. 130/54

1 — Bazı belediyelerce belediye kanununun belediye baş âmirlerini memur ve müstahdemlerini sayan 88 inci maddesinde (belediye yazı işleri müdürü veya başkâtip) denildiği için küçük belediyelerde bu vazifeyi ifa eden belediye kâtiplerinin encümenine dahil olamayacağı yolunda bir kanaat hasıl olduğu görülmektedir.

Belediye encümeninin mansup azası 88 inci maddede yazılı daire reislerinden müteşekkildir. Muamelâtı nisbeten az ve varidatı müsait olmayan belediyelerde 88 inci maddede sayılan daireleri teşkil mümkün olmadığından bu vazifeleri birer memura gördürülmektedir.

.....

Binaenaleyh belediye kâtipleri belediyenin yazı işleri âmiri ve binnetice encümenin tabii azasıdır.

2 — Cevaben teftiş heyeti riyasetine resen Birinci Umumî Müfettişliğe ve bütün Vilâyetlere yazılmıştır.

20/4/1931

HÜLÂSA:

Başı boş bırakılan hayvanlardan alınacak cezalar hakkında:

No. 130/70

Hayvan sirkatinin men'i hakkındaki kanun mucibince başı boş bırakılan hayvanlardan alınacak cezaların azamî haddinin bazı kanunlardaki tap hataları dolayısıyla yanlış anlaşıldığı cereyan eden muhabereden ve yapılan teftişlerden anlaşılmaktadır.

1 — Hayvan sirkatinin men'i hakkındaki kanunun 12 inci maddesinin 3 üncü fıkrasında (Tertibi sani 5 inci cilt düsturun 19 uncu sahifesinde ve vekâlet neşriyatından ikinci cilt kanunların 981 inci sahifesinde yazıldığı veçhile (bir beşlikten on beşliğe kadar) cezayı nakdî alınacağı musarrahtır. Diğer kanunlarda bu miktar sehven (bir beşlikten on beş beşliğe kadar) şeklinde yazılmıştır.

2 — Mezkûr kanunun 12 inci maddesi mucibince alınacak nakdî ceza hayvan adedine göre tayin edilmeyip hayvan sahibinden alınacağından yanlışlığa mahal kalmamak üzere keyfiyet tamimen tebliğ olunur efendim.

20/4/1931

HÜLÂSA:

Belediye encümenlerile, şubelere ayrılan, belediyelerde şube müdürlerince takdir edilen para cezalarına karşı alâkadarların sulh hakimliğine müracaat edebileceklerine dair :

No. 130/71

Bazı vilâyetlerde belediye meclislerinin encümenince verilen para cezası kararlarını ikinci defa tetkik eyledikleri görülmektedir.

Belediye kanununun 83 üncü maddesinin 3 üncü fıkrasile umuru belediyeye müteallik ahkâmı cezaiye kanununu muaddil 1608 numaralı kanunun birinci ve beşinci maddeleri mucibince para cezası takdiri belediye encümenlerine ve şubelere ayrılan yerlerde şube müdürlerine ait bir salâhiyet

.....

olup bu kararlara karşı alâkadarlar ancak sulh hâkimliğine müracaatla itirazda bulunabileceklerdir.

Belediye meclisleri para cezalarının ikinci defa olarak tetkikine salâhiyettar olmadığından bir yanlışlığa mahal kalmamak üzere keyfiyet tamamen tavzih olunur efendim.

20/4/1 931

HÜLÂSA:

Belediye sınırı içinde umuma ait mahallerin tapoya raptı hakkında :

No. 130/87

Belediye kanununun 159 uncu maddesi, belediye sınırı içerisinde sahipsiz arazi mahiyetindeki seyrangâh, harman yeri, çayır, mera, koruluk ve bataklıkların ve belediye marifetile deniz ve nehir ve gölden doldurulmuş olan yerlerin ve yakılmış kale ve kalelerin metruk arsaları ve ankazının tasarruf ve idare, nezareti; kâffeî hukuk ve vecaibile beraber belediyelere devrolunacağını âmir bulunduğundan, belediye hududu dahilinde bulunan bu gibi mahallerin vesaiki tasarrufiyelerinin ahzile bunlardan belediye namına azamî surette istifadeler teminine sarfi mesai edilmesi ve bu suretle tapoya

.....

raptedilen gayrimenkullerin cins ve neveleri hakkında malûmat ve izahat itası tamamen temenni olunur efendim.

20/4/1931

—————

No. 449/76

Umumî Meclis ve Daimî Encümen azaları için Umumî Meclislerce tayin ve takdir olunacak muhassetat ve tahsisat miktarlarının Dahiliye Vekâletince tasdik olunması 1562 numaralı kanun ahkâmından bulunduğu halde Vekâletin tasdikına iktiran etmeden tayin olunan miktarlar üzerinden azalara tediyat yapılmakta olduğu geçen muamelelerden anlaşılmaktadır.

Mezkûr kanuna göre takdir ve tayin olunan muhassetat ve tahsisat tasdik tarihinden muteber olması lâzım geleceğinden yanlış muamele yapılmaması tamamen tebliğ olunur efendim.

23/5/1931

—————

Nüfus İşleri

Ş. I

HÜLÂSA :

Mübadele ve teffiz işlerinin kat'î tasfiyesi ve intacı hakkındaki kanunun sureti tatbikiyesinde tereddüde düşülen hususat hakkında:

No. 8080

1771 numaralı kanunun tatbiki esnasında bazı hususat ve muamelât hakkında ekseri mahallerce tereddüde düşüldüğü vaki iş'arlar ve müracaatlardan anlaşılması hasebile başlıca mühim noktalar hakkında berveçhi ati izahatın tamimen iş'arına lüzum görülmüştür.

1 — Elinde istihkak mazbatası mevcut olan veya 1771 numaralı kanunun 9 uncu maddesinde münderiç üç ay zarfında müracaatla istihkak mazbatasını alacak olan ve kendilerine iskânı adi suretile evvelce emval tahsis edilmiş bulunan mübadillerin istihkaklarile kendilerine tahsis olunan malların bedelinin mahsubu hakkında komisyonlarca kemakân muamele yapılıp karar itası icap eder. 1771 numaralı kanunun son fıkrasındaki (bu kanunun neşrinden sonra teffiz kararı

ittihaz olunamaz.) Cümlesinden maksut, mezkûr kanunun 13 üncü maddesi mucibince kanunun iktisabı mer'iyet ettiği 28 mart 931 tarihince kadar mübadil ve muhacirlere teffiz ve tahsis edilmiş mallardan ve harikzedelerin tahtı işgallerinde bulunmuş meskenlerden maada mallar hazine emrine geçmiş olacağı cihetle, 28 mart 931 tarihinden sonra her hangi bir şahsa yeniden mal verilmesi hakkında teffiz kararı ita edilemeyeceği hususudur. Zaten evvelce bir mübadile iskânı adi suretile tahsis edilmiş olan malların o mübadilin istihkakile mahsubu (teffiz kararı ittihaz olunamaz.) Hükmünün haricinde sayılmak zaruridir.

2 — 1771 numaralı kanunun birinci maddesi yalnız yeniden mal teffizi hakkında karar ittihaz edilmesini menetmiştir ve kanunun neşri ve mer'iyeti tarihi olan 28 mart 931 tarihinden evvel verilmiş olan teffiz kararlarının kat'î ve muteber olacağını emretmektedir. Keza teffiz komisyonlarınca verilen kararların vilâyet komisyonlarınca kanunî mevzuata muvafik olup olmadığının tetkiki ve neticei tetkikata göre tasdik veya tashihi veya reddi yeniden mal teffizi hakkında karar itası demek olamayacağından 28 mart 931 tarihinden evvel ittihaz edilmiş bu gibi kaza komisyonları teffiz kararlarının vilâyet teffiz komisyonlarınca tetkik ve tasdikında hiç bir manii kanunî yoktur.

3 — Bir mal bir mübadile veya muhacire teffiz veya tahsis edildikten sonra diğer bir mübadil veya muhacire teffiz veya tahsis edilmiş olduğu takdirde ancak bu mal hakkındaki birinci kararın, her türlü kanunî talil sebeplerinden ari ve salim bulunmak şartile, muteber olup ikinci karar esasen hiç verilmemiş hükmünde tutulmalıdır.

4 — Ecnebi memleketler halkından olup ta memleketlerinden kat'ı alâka ederek Türkiyeye gelip tavattun etmiş şahıslar muhacirdir. Bunların evvelce hicret edeceklerini kendi memleketleri hükümetine ve hükümetimize malûmat vererek muhacir sıfatile ve pasaport ile gelmiş olmayıp firaren veya alelade ecnebi pasaportile gelerek Türk vatandaşlığına kabul ve nüfusa tescili muameleleri mülteci sıfatile yapılmış olması kendilerini muhacir addinden hariç bırakmaz. Binaenaleyh Hindistan, Kafkasya, Suriye ve saire gibi her hangi bir ecnebi memleketinden ecnebi tabiiyetini haiz olarak memleketimize gelip yerleşen ve kanunlarımız veya muahedeler ahkâmına tevfiikan Türk vatandaşlığına geçerek sicilli nüfusa tescil edilmiş olan bilûmum müslümanlardan müddeti kanuniye zarfında müracaatla iskân mevzuatından istifade hakkını isbat ederek iskân edilmiş olanlar 1771 numaralı kanunda yazılı muhacir tabirinin dairei şümulüne dahil olup bu baptaki ahkâm ve muafiyetten istifade ederler.

Yalnız şarktaki vilâyetlerimiz ahalisinden olup ahvali harbiye ve saire dolayisile diğer vilâyetlerimize iltica ederek vilâyatı şarkiyeye mültecisi diye muamele görülmüş olan eşhasa 1771 numaralı kanunun ahkâmına asla şümulü yoktur.

5 — Bir mübadile bir ev teffiz edilerek bu evin kanunu medenî ahkâmına tevfiikan gayri kabili tefrik olan bilûmum ahkâmile birlikte kıymeti takdir edilerek heyeti mecmuası hakkında mahsup ve teffiz muamelesi yapılmak lâzım geleceği tabiidir. Binaenaleyh aynı sakıf ve bina altında bulunan dükkân muameleye ve hesaba dahil edilmeksizin teffiz kararı verilmiş ise bu kararın mezkûr dükkân kıymeti de hesaba it

.....

hal edilmek suretile tashihi zaruridir. Bu muamele yeniden teffiz kararı olmayıp evvelce verilmiş ve 1771 numaralı kanunun birinci maddesinin ikinci fıkrası hükmüne tevfikân muteber tutulması muktazi bulunmuş bir teffiz kararının ıslahı mahiyetinde olduğundan bu muamelenin ifasına da hükmü kanun mâni değildir.

6 — 1771 numaralı kanunda (tahsis edilmiş tâbiri bir malın bir muhacire salâhiyettar bir merci tarafından adiyen iskân suretile, mer'î mevzuata tevfikân, verilmiş ve teslim edilmiş ve o muhacirin hakkı iskânı sabit bulunmuş olması demektir. Binaenaleyh evvel ve ahar iskânı adi suretile mal vermeğe salâhiyettar makam ve merciler tarafından verilmiş resmî vesikalarla mal işgal eden şahısların ellerindeki malların iskânı adi derecesindeki miktarının bu şahıslara 1771 numaralı kanun dairesinde bilâ bedel temlik ve fazlasının borçlandırılması icap eder. Meğer ki: Elleriindeki vesikaların sahteliği veya hakkı iskânı haiz muhacir olmadıkları halde kendilerini muhacir gibi göstermek suretile hilâfi hakikat ve kanun muamele yaptırmış oldukları sabit ola.

7 — 1771 numaralı kanunun mer'iyeti tarihi olan 28 mart 931 tarihinden evvel teffiz edilmiş bir malın takdiri kıymeti hakkında vaki itirazların ikinci derecede idare heyetlerince tetkikinde manii kanunî bir hüküm yoktur. Çünkü bu tetkik yeniden mal teffizi hakkında karar ittihazı demek değildir. Ancak 1771 numaralı kanunun 9 uncu maddesi hükmünün ve bu maddede münderiç müddetlerin nazari dikkattan dur tutulmaması icap edeceğinin alâkadarlara tebliği lâzımdır.

8 — Mübadillerin fuzulen tahtı işgallerinde olup teffiz yaptırmamış oldukları mallar 1771 numaralı kanunun 13 üncü maddesi mucibince hazine emrine geçmiştir. Binaenaleyh velevki muameleleri tekemmül edip son safhaya gelmiş bulunsun ve istihkakları ne kadar fazla olursa olsun 28 mart 931 tarihinden sonra her hangi bir mübadile hiç bir mal hakkında yeniden teffiz kararı verilemez.

9 — İskânı adi suretile kendilerine tahsis olunan mallar bilâhare teffiz edilmiş olan istihkaklarile mahsup edilmiş olup ta fazlası borçlandırılmış olan mübadillerin bu borçlarının kemakân mevzuatı kanuniye dairesinde tahsili icap eder.

1771 numaralı kanunun ikinci maddesi bu bapta sarih ahkâmı ihtiva etmektedir.

10 — Veraset ancak kanunu medeninini ahkâmına tevfikân isbat olunabilir, iskânı adi suretile kendisine mal verilmiş ve fakat tapoya raptı muamelesi yapılmamış olan bir şahsın vefatı münasebetile hasbelverase bu malı kendi namlarına tapoya raptettirmek isteyenlerin her halde ait olduğu mahkemeden veraset ilâmı istihsal ve ibraz etmeleri lâzım gelir, bu hususta mahalle ilmühaberi asla şayani kabul olamaz.

11 — 1771 numaralı kanunun 5 inci maddesi ahkâmından istifade edecek adamlar hali harp, cidali millî senelerinde düşman, usat veya basbellüzum kuvvetlerimiz tarafından meskenleri yakılmış ve yok edilmiş bulunduğu ve uhteî tasarrufunda sığınacak başka meskeni olmayıp meskene muhtaç kaldığı tesbit edilen bir mesken şağili bulunan vatandaşlardır.

.....

Meskene muhtaç kaldığı tesbit edilen ve bir mesken şağili bulunan vatandaşlardır. Bu cihetlerin suveri muhtelifle ile sureti kat'iyede tesbiti iskân dairesinin cümlei vezaifindedir. Alâkadarların bu bapta ibraz edecekleri vesaiki ve hacet görüldükçe yapılacak tahkikatın şeklini ve mahiyetini tayin ve tahdit asla mümkün ve muvafık olmayıp her muamele vaziyetine göre kanaati kat iye husulünü temine sarfi mesai icap eder.

12 — İskânı adi derecesini tayin vekâletimizin vekâletimiz namına ifayi vazife eden iskân daireleri ve teffiz komisyonlarının salâhiyet ve vazifeleri cümlesindedir. Bu ciheti başka dairelere havale ve tevdi asla doğru olamaz.

13 — Teffiz kararları aleyhine vilâyetler kanunu 63 üncü maddesi ahkâmına tevfikane takdiri kıymet ve hesap ve mesahata yanlışlık gibi teferrüata ait itirazlar idare heyetlerince tetkik ve halledilebilir. Sade teffizin esas itibarile usul ve kanun ahkâmına muhalif olduğu ve bundaki itiraz ve iddiaların ancak şûrayı devlete dava ikamesi suretile hallü hasmi icap eder.

14 — Müddeti kanuniye zarfında vesaikini teffiz komisyonlarına tevdi edip te dosyasını ikmal etmiş ve fakat istihkakı henüz tesbit edilmemiş eşhasın, gerek münferiden ve gerekse hasbelverase hissei şayia olarak istihkaklarını 1771 numaralı kanunun 9 uncu maddesinde münderiç üç ay müddet zarfında müracaat etmek şartile tesbit ettirerek mazbata alabileceği tabiidir. 1771 numaralı kanunun ve 15/4/931 tarihli ve 7317 numaralı tamimin sarih hükümleri ile meşru-

.....

datı anıfeyi nazarı dikkatten dur tutulmayarak kanunî müddet zarfında muamelelerinin tetkik ve intacı esbabının istikmal buyurulması kemali ehemmiyetle rica olunur efendim.

16/5/931

HÜLASA:

Kat'i tasfiye heyetinin Nüfus umum müdürü Akif Beyin riyaseti altında teşekkül ettiğine dair :

No. 7975

1771 numaralı kanunun 8 inci maddesinde tasrih edilen kat'i tasfiye heyeti Nüfus Umum Müdürü Akif Beyin riyaseti altında teşekkül etmiş olduğundan kanunun onuncu ve 7317 numaralı tamimin 3 üncü maddesi ahkâmı veçhile bono ile tebdil edilmek üzere bordro ile gönderilecek istihkak mazbatalarının vekâletimizde tasfiye heyeti riyasetine hitaben gönderilmesi tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetler İdaresi

Ş. I

HÜLÂSA:

Memurin kanununun 79 uncu maddesile verilecek mezuniyetlerin mecburî sebep ve mazeretlere münhasır meşru olduğuna dair :

No. 3259

Bazı vilâyetlerce kaza kaymakamlarına memurin kanununun «79» uncu maddesine istinat edilmek suretile sekiz gün mezuniyet verilmekte ve bunların da Ankara'ya gelerek mezuniyetlerin temdidini ve yahut tahvillerini talep eylemekte oldukları görülmektedir.

Gerçi mezkûr maddede vilâyetlerde valilerin kazalarda kaymakamların dairesi âmirlerinin muvafakatile memurlara sekiz güne kadar mezuniyet verebilecekleri kayıt ve işaret edilmiştir. Ancak kaymakamlar daire reisi olmadıklarından valilerin bunlara doğrudan doğruya mezuniyet vermeleri kanuna uygun değildir. Binaenaleyh her ne şekilde olursa olsun kaymakamlara mezuniyet itası için Vekâlete müracaat edil-

.....

mesi ve diğer memurlara da kanunun tarifi veçhile ancak mecburî sebeplere ve meşru mazeretlere müsteniden mezuniyet verilmesi icap eder efendim.

Vilâyetlere ve malûmat olmak üzere Birinci Umumî Müfettişliğe yazılmıştır.

13/5/1931

HÜLÂSA:

İkramiye alacaklar için askerlik şubelerinden müracaat vukuunda teshilât gösterilmesi hakkında :

Ş. II

No. 1567

1485 numaralı kanun mucibince bu sene de malûllerle şehit yetimlerine tevzii icap eden ikramiyeye ait defterlerin tanzimi Millî Müdafaa Vekâletinden askerlik şubelerine tamim edilmiştir.

İkramiye alacakların mensup olduğu şubeye müracaat ettirilmesi için askerlik şubesinden yapılacak müracaatlarda alâkadarana azamî teshilât gösterilmesi tamamen tebliğ olunur efendim.

Bilûmum vilâyetlere ve malûmaten Birinci Umum Müfettişliğe yazılmıştır.

6/5/1931

İdare — 4

No. 16976

5/3/1927 tarih ve 4835 No. lı kararnameye zeyildir.

10/5/1931 tarihinden itibaren yaz mevsimi için merkezdeki resmî daireler memurlarının dokuzdan on ikiye ve on üç buçuktan on sekiz buçuğa kadar sekiz saat çalışmaları tasvip edilmiş ve vilâyetler memurlarına ait sekiz saatlik çalışmanın da mahallin icabına ve memurin kanunu ahkâmına göre vilâyetler tarafından tayin edilmesi İcra Vekilleri Heyetinin 7/5/1931 tarihli içtimasında kararlaştırılmıştır.

No. 1634

Memurin mesai saatleri hakkında İcra Vekilleri Heyetince ittihaz olunup Başvekâleti Celileden tebliğ buyurulan 7/5/1931 tarihli ve 10976 numaralı karar sureti balâya çıkarıldı. Memurların bu karar dairesinde muntazaman devamlarının teminini tebliğ ve rica eylerim efendim.

11/5/1931

HÜLÂSA:

Kanun ve talimatnamelerin
Şûrayı Devlete esbabı mucibesile beraber tevdiine dair :

No. 1695

Şûrayı Devlete tevdi olunacak kanun ve nizamname lâyhalarının esbabı mucibesile birlikte gönderilmesi hakkında Başvekâleti Celileden tebliğ buyurulan 10/5/1931 tarih ve 6/1223 numaralı tezkerenin bir sureti leffen irsal kılındı efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

13/5/1931

Suret

**Başvekâleti Celilenin 10/5/1931
tarih ve 6/1223 No. lı tezkeresi**

Şûrayı Devlete tevdi olunacak kanun ve nizamname lâyhalarının esbabı mucibeleri ile birlikte gönderilmesi

3/12/1927 tarih ve 6/5155 numaralı tezkere ile tamimem rica edilmişti. Bazı vekaletlerce bu cihetin nazari dikkate alınmaması müzakerelerde teehhüratı mucip olduğundan bu hususa itina olunmasının temin buyurulmasını Şûrayı Devlet Riyasetinin iş'arı üzerine tamimem rica ederim efendim.

HÜLÂSA:

Daavi dairesince istenilen dosyaların derhal; irsaline dair:

No. 1701

Şûrayı Devlet Daavi dairesine ikame olunan davalar üzerine vekâletlerden ve makamlardan istenilen dosyaların ve sair evrakın vaktinde gönderilmemekte olduğu ve bu yüzden uzun müddet rüyet edilemeyen bu davalar eshabının mağdur olmakta buldukları Şûrayı Devlet Riyasetinden bildirildiğinden bahsiyle Daavi dairesince talep edilecek dosyaların derhal verilmesi lüzumu Başvekâleti Celileden 10/5/1931 tarih ve 6/1224 numaralı tezkere ile emir buyurulmuştur. Tamimem tebliğ olunur efendim.

Vekâlet dairelerine, B. U. Müfettişliğe ve bilûmum vilâyetlere yazılmıştır.

13/5/1931

HÜLÂSA:

1741 No. lı kanunun 2 inci maddesinin askerlik mükellefiyeti kanunu ile alâkası olmadığına dair :

No. 1711

Millî Müdafaa Vekâletinin 8/4/1931 tarih ve 704/1384 numaralı tezkeresinin bir sureti leffen gönderildi.

1741 numaralı kanunun ikinci maddesinin, askerlik mükellefiyeti kanunile bir alâkası yoktur. Askerlik mükellefiyeti kanununun 83, 84, 85 inci maddelerine göre idare heyetlerince verilen yoklama kaçakçılarında ait para cezaları bu kanun şümulüne dahil değildir. Binaenaleyh Vekâleti Müşarünileyhanın iş'arı dairesinde muamele olunması tamimden tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere ve malûmat olmak üzere B. U. Müfettişliğe yazılmıştır.

14/5/1931

Suret

Millî Müdafaa Vekâletinin 8/4/1931 tarih ve 704/1384 No. lı tezkeresi

1 — Ahiren neşir ve ilân olunan 13/1/1931 tarih ve 1741 numaralı af ve tecil kanununun birinci maddesinde kabahat efalinden maznun veya mahkûm askerî şahısların affı mezkûr olması hasebile askerlik mükellefiyeti kanununun 83, 84, 85 inci maddeleri mucibince yoklamalarda bulunmamaları sebeble naktî ceza ile tecziyeleri icap eden mükellefinin işbu cürümlerinin kabahat nevinden olduğu kabul edilerek idare heyetlerince tecziyeleri cihetine gidilmediği cari muhaberattan anlaşılmıştır. 22 Mayıs 1930 tarih ve 1632 numaralı askerî ceza kanununun üçüncü maddesinde askerî şahısların müşürden zabıt vekiline kadar zabitlerle baş gedikliden nefere kadar efrada ve bilûmum askerî memurlar, adlî hâkimler, müstahdemler, askerî talebe olduğu tasrih edilmiştir. Yoklama devrinde bulunan ve henüz celp ve sevkedilmemiş olan mükellefin askerî şahıslardan madut olmadıklarından af ve tecil kanununun birinci maddesi şümulünde olamayacağı tabiidir. Bu hususta icap edenlere tebligat ifa ve binnetice muhaberatin çoğalmasına ve uzamasına meydan verilmemesinin tamim buyurulması arz ve rica olunur efendim.

2 — Dahiliye Vekâletine arzedilmiş, Birinci Kolorduya cevaben diğer kolordulara malûmaten yazılmıştır.

14/5/1931

HÜLÂSA:

Köy ve mahalle muhtarlarına rehber unvanlı eser hakkında:

No. 1746

E. Reşat ve Zekâi Beyler tarafından yazılıp İstanbul'da Muallim Ahmet Halit Kütüphanesince neşrettirilen «Köy ve mahalle muhtarlarına rehber» unvanlı eser, muhtarların ve ihtiyar heyetlerinin bazı kanunî vazifeleri hakkında izahatı ve müfit malûmatı havi bulunduğu gibi ihtiyar heyetlerince tanzim edilecek resmî ilmühaberlerin temas ettiği esaslara uygun olmak üzere mütenevvi ve faydalı bir takım nûmunelerini de ihtiva etmekte bulunduğu cihetle muhtar ve ihtiyar heyetleri için istifadeyi mucip ve binaenaleyh tavsiyeye şayan görülmüştür efendim.

Bilûmum vilâyetlere ve malûmat olmak üzere B. U. Müfettişliğe yazılmıştır.

17/5/1931

HÜLÂSA:

Şûrayı Devlete gönderilecek tahkikat evrakının itiraznamelerle birlikte gönderilmesine dair :

No. 1977

Şûrayı Devletçe tetkik edilmek üzere gönderilecek tahkikat evrakının itiraznamelerle birlikte gönderilmesine dair Başvekâleti Celileden tevdi buyurulan Şûrayı Devlet Reisliğinin 21/5/1931 tarih ve 258 numaralı tezkeresi sureti leffen irsal kılındı.

Münderecatına nazaran muamele ifası tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere, vekâlet dairelerine ve Birinci U. Müfettişliğe yazılmıştır.

31/5/1931

Suret

Başvekâleti Celileye

No. 6363

Devairi merkeziye ile vilâyetlerce verilip ikinci derecede tetkik için tevdi buyurulan lüzum veya men'i muhakeme kararlarının esnai tetkikinde maznun veya müştekilerin tahkikat evrakile birlikte gelen itiraznamelerin usulü dairesinde nazari itibara alınarak ona göre hemen tetkikat yapılmakta olduğu halde bazı itiraznamelerin tahkikat evrakının vürudundan evvel doğrudan doğruya ve bazılarının da taallûku olmayan her hangi bir makam vasitasile Şûrayı Devlete tevdi edilmesi dolayısıyla tahkikat evrakile birleştirilmesini temin için ayrıca muameleye tâbi tutulması zarureti hasıl olarak bu yüzden tetkikatın teahhuru sebebiyet verilmektedir.

Herhangi bir vekâletten veya vilâyet idare heyetinden verilecek lüzum veya men'i muhakeme kararlarına alâkadarlarca vuku bulacak itirazların tahkikat evrakile birlikte gönderilmek ere o vekâlet veya vilâyet makamına ve yahut doğrudan doğruya Şûrayı Devlete verilebileceği bedihi olmakla beraber salim bir şekilde müracaat edilmemek sebebiyle salifülârz tetkikatın teahhura uğraması veya itiraznamelerin tahkikat evrakile birleştirilmemesi yüzünden itiraz edilmemiş gibi tetkike tâbi tutulması tecviz olunacak hususattan olmadığı cihetle tebliğ olunacak karara suretlerinin zahrına «işbu karara itiraz edeceklerin itiraznamelerini ait olduğu mercie gönde-

.....

rilmek üzere müddeti zarfındamakamına vermeleri hakkında bir ibare yazılmak suretile alâkadarların nazari dikkatine vazının ve verecekleri itiraznamelerin tahkikat evrakile birleştirilerek gönderilmesinin usul ittihazı ve bu noktaya imkân dairesinde itina olunması selâmet ve tesrii muamele noktasından zarurî görülmekte olduğundan keyfiyetin vekaletlere tebliğ ve vilâyetlere tamiminin de Dahiliye Vekâletine havale buyurulması mülkiye dairesi ifadesile istirham olunur efendim.

21/5/1931

Ş. D. Reisi;
Nusret

HÜLÂSA :

Evrak mahzenlerindeki eski ve yeni evrakın iyi saklanmalarına ve dikkat olunmasına dair :

No. 1979

Vilâyetlerdeki evrak mahzenlerinde bir çok kıymetli vesaik bulunacağı şüphesiz olup bunların kıymet ve ehemmiyetinin takdiri ise ihtisas erbabına ait bulunduğundan vilâyet merkez ve mülhakatındaki evrak mahzenlerinde muamelesi hitam bulmuş eski ve yeni bilcümle evrakın hiç bir bahane ile ve hiç bir suretle ziyaa uğramalarına meydan verilmemesi

.....

ve bilâkis iyi saklanmalarına itina olunması ehemmiyetle ve tamimen tebliğ olunur efendim.

Vilâyetlere ve malûmat olmak üzere B. U. Müfettişliğe yazılmıştır.

31/5/1931

HÛLÂSA:

Hariciye Vekâleti ile teati edilecek bilcümle muharrerata hülâsa dercinin usul ittihazı hakkında :

No. 1783

Kayıt muamelelerinin daha dürüst ve daha seri olarak yapılmasını temin maksadile badema Hariciye Vekâletile teati olunacak muharrerata hülâsa yazılmasının usul ittihazı ve aynı mes'ele hakkındaki müteakip hülâsaların aynı mealde yazılması Hariciye Vekâletinin 11/5/1931 tarih ve 8705/32 numaralı tezkeresile bildirilmiştir.

Yazılacak muharreratta keyfiyetin nazari dikkate alınması tamimen rica olunur efendim.

Vekâlet dairelerine yazılmıştır.

18/5/1931

HÜLÂSA:

Yazı makinelerinin iyi muhafaza edilmesi hakkında

Ş. III**No. 1370**

Vekâlet dairelerinde mevcut yazı makineleri bakımsızlık ve yağsızlık yüzünden bozulmakta olduğu mütemadiyen tamirat için vuku bulan müracaatlardan anlaşılmıştır. Makineleri daima temiz ve üzerlerinin tozlanmaması için istimalden sonra behemehal örtülerini örtmeleri ve hüsnü suretle muhafazalarına itina eylemeleri ve makinelerin temizliği için yağ ve bez levazım ambarında mevcut olduğundan aylık kırtasiye ihtiyaç listelerine ithal edilerek istenilmesi lâzımdır. Makineler bakımsızlık ve temiz tutulmaması yüzünden tamire ihtiyaç gösterildiği takdirde masarifi tamiriyeinin makineyi istimal eden daktilo memurlarına tazmin ettirileceği tebliğ olunur efendim.

10/5/1931

HÜLÂSA:

Arzuhallerin iade edilmesi hakkında :

No. 537

Her hangi bir sebeple vilâyetlere gönderilen arzuhaller mükerrer tebliğlere rağmen iade edilmiyor ve iadeleri için bir takım muhaberati ve binaenaleyh müracaat sahiplerinin işlerinin gecikmesini mucip oluyor. Alâkadaranın bu bapta ehemmiyetle nazari dikkatlerinin celbini rica ederim efendim.

Vilâyetlere ve Birinci Umumî Müfettişliğe yazılmıştır.

23/5/1931

Gayrı Resmî Kısım**İsviçre**
Amme hukuku esasatı [*]**Müellifi**
Albert Alffolter**Mütercim**
M. Atıf**Dördüncü kısım**
Hükümetin faaliyetleri**I. Teşriyat**
A. Umumî malûmat
54 .— Teşriyat mefhumu

Teşriyat hükümet uzuvlerinin bir amelidir; (une fonction) hukukun tesbitini istihdaf eden iradenin bir filinde takarrür eder. (Hukukî tesis filî).

(*) Baş tarafı İdare Mecmuasının 34 üncü sayısındadır

Âmme kuvveti manasında alınan hükümet dahi sureti mücerredede vazii kanun olarak telâkki edilir. Bununla beraber teşriî salâhiyet teşkilâtı esasiye tarafından sarahatan bazı uzuvlara tahsis edildiğinden, kanunlar hükümet namına tedvin ve neşrolunmazlar. Teşkilâtı esasiyevî (constitutionnel) hükümette teşriyat usulü basit değildir. Çünkü sureti umumiyete muhtelif uzuvlar bu mevzu üstünde teşriki mesaiye çağırılmışlardır. Kararların mutabakati (concordance) yani iptida karar veren uzvun kararının diğer uzuvlar tarafından tasvibi lâzımdır. Uzuvlardan birinin muvafakati faikiyet temin etmez. Ve bunda hukuku âliyeden bir tasdik manası yoktur. Uzuvlardan her birinin irade fiilleri, ki bunların hepsinin iştiraki lâzımdır; bunlardan birinin siyasî manası diğerinden üstün olsa bile, hepsi aynı hukukî kıymeti haizdir; burada fiilleri heyeti umumiyesi ile birlikte müşterek bir beyan (une declaration collective) teşkil ederler.

Meşrutî hükümdarlıkların (monarchie constitutionnelle) teşriyatı sureti adiyede iki kamaranın yekdiğerine mutabık bir irade fiilî ve hükümdarın tasvibi ile olur. Tastik (canction) tesmiye olunan bu tasvîp (assentiment) hâkim olan Alman nazariyesine göre kanunun hakikî yaratıcı filidir. İsviçre federatif hükümetinde halk hemen hemen hükümdarın mevkiini işgal eder.

Hukuk düsturlarını ihtiva eden, yani hükümet uzuvları ve vatandaşlar için hemen hukuk ve vecaip vücade getiren muahedelerin akti teşriyat aksamındandır. Bu muahedeler hükümetin dahilinde de kanundurlar.

Bir hükümetin teşriyatından (legislation) kanun yaratmağa med'u uzuvların sadece faaliyeti değil fakat bu faaliyetin neticesi, tedvin ve neşrolunan (edicté) kanunların heyeti.

mecmuası anlaşılır. Biz teşriyat (législation) kelimesini ancak birinci manasında kullanacağız.

55 .— Hukukun kaidesi ve idarî ahkâm

Kanun hukukî düsturları (norme juridique) ihtiva eder. (Hukuk kaideleri) ve maksadı hukukun tesisidir. Hukukî düsturlar hükümeti organize eder; ve onun vazifelerini tayin eyler. Amme hukuku ve hukuku idare düsturları, sultaların teşkilâtında halkın hükümet faaliyetine iştirakinde, sultalar muvacehesinde vatandaşların hürriyeti lehinde kuvvetlerin tahdidinde, velhasıl hükümetin dâhilî hayatında deruhte ettiği bütün vazifelerin icrasında birbirile tetabuk ederler. Hukuku ceza ve hukuk medenî kezalik ceza ve medenî muhakeme usulü (kazaî teşriyat) dâhilî mevzuda tetabuk ederler.

Hukukî düstur muntazaman tekevvün eden ahval ile alâkadar sureti adiyede umumî bir gaileyi ihtiva eder. (Hukuk kaidesi), fakat bir hukukî düstur münferit bir hâdisenin halline de münhasır olabilir (paxet securitas communis).

Hukuku idare düsturlarından, hukuk kaidelerinden olmayan teknik mahiyetindeki İdarî ahkâmı tefrik etmek lâzımdır. Onların maksadı hükümet vazifelerinin ifasının usul ve tekniğini çizmektir. Meselâ burada şunları saymak lâzımdır: Hizmet görülmesi hakkındaki ahkâm, bürolar hizmeti, zabıtnamelerin tutulması, teşçil defterlerin tutulması, inşaatın ve nafia umurunun tesis ve kontrolü, talimi askeri hakkında nizamât, masarifi umumîye tesisâtı hakkında etüt plânları, şimendiferlerin istismarına ve işletmesine, müessesatı u-

mumiyenin ve kütüphanelerin idaresine mütaallik ahkâm ve saire.

Hükümet vezaifinin ifasında doğrudan doğruya alâkadar olan hukuku idare düsturu, hükümetin hayatında ehemmiyeti olan hukuk ve vecaibi tesis etmek tesirini haizdir. Adi ahkâmı idariye ise hukuku idare düsturlarının icrasına ancak tatbikat kısmı ile alâkadar olup, tevlit ettiği şey hukuku hususiye hizmeti mukavelelerinden doğanlara müşabih hukuk ve vecaiptir.

56 .— Kanunların muhtelif neveleri

Geniş manasile, kanun tabiri, Hukukî bir düsturu ihtiva eden bütün ahkâmı ve teşriî uzuvlardan sadır olan bütün emirnameleri ifade eder. Kanunların menbâi şunlardır: Teşkilâtı esasiyevî kanunlar, adî kanunlar, kararnameler nizamnameler ve beynelmilel muahedat.

Teşkilâtı esasiyevî kanunlara hükümetin kanunu esasisi dahi denir, (loi fondamentale) o uzuvların teşkilât ve kuvvetleri hakkında hükümetin vazifelerinin şümulü hakkında, vatandaşların şahsî hakları hakkında, ve saire esas hükümleri ihtiva eder. Teşkilâtı esasiye sureti umumiyede teşriyat için kaide teşkiline yarar, o suretle ki kendi tarafından çizilmiş çerçeve içinde hareket etmek mecburiyetindedir. Muhtelif nevi kanunlar arasında teşkilâtı esasiye «constitution» âli şeklidir.

Adi kanunlar, teşkilâtı esasiyeye istinat eden ve onu tatbik etmek noktai nazarından tedvin ve neşrolunan kanunlar-

dır. Adi kanun ikinci nevi teşkil eder, adi kanunların teşkilâtı esasiyeye olan münasebetini bizzat vazii kanun tayin eder. Bizim kanunumuz umumî şümulü haiz olan ve olmayan, müstacel mahiyeti olan ve olmayan adi kanunlar, ve federal kararnameleri de tanır. Umumî şümulü haiz fakat müstacel mahiyeti olmayan federal kararnamesi «arrêté fédérale» adi kanunlar nevine girer; diğer kararnameler bilâkis üçüncü bir nevi teşkil ederler. Kanun ile federal kararnamesi arasındaki fark tatbikatta o kadar mühim olmakla beraber teşkilâtı esasiyede gösterilmemiştir. Fakat kaidei umumiye olarak denebilir ki teşkilâtı esasiyeye nazaran teşriyat mevzuu olan her şey bir kararname ile değil bir kanun ile tayin ve hallolunmalıdır. Yalnız idare «administratin» sureti adiyede kararname mevzuudur. Kararı ittihaz eden sulta bir kararnamenin umumî şümulü haiz olup olmadığını, ve müstacel mahiyeti bulunup bulunmadığını serbestçe kendisi tayin eder. Masraflara, teminata, istikrazata ve saireye müteallik hususat umumî şümulü haiz kararname şeklinde yapılamaz. Nizamnameler «ordonnance» kanunen çizilmiş olan çerçeveyi tecavüz edemezler. Muhteviyatı hukukî düsturlar olan nizamname aşağı nevi teşkil eder. Çünkü o sadece idarî sultalardan yahut adi mahkemelerden sudur eder.

Beynelmilel muahedeler hususî bir mevki işgal ederler. Hükümlerine gelince onlar da adi kanunlar gibi teşkilâtı esasiyeye tâbidirler. Fakat onların adi kanunları geçen bir kuvveti vardır; muahede aktinden sonra teşkilâtı esasiyenin tadilâtına tevessül olunursa bu tadilât muahedelere tâbidir; ve binaenaleyh muahedelerden daha aşağı bir kuvvetle müessir olurlar.

57 .— Maddî ve şeklî manalarile kanun

Tarihe nazaran kanun mefhumu gayrişahsî hukuku «droit objectif» ihtiva eden kararlara (les actes) tatbik olunur. Kanun hakkı tesis etmek maksadını ihtiva eder, denmekle teşriyat tarif olunur. Fakat kanunun kat'iyet ifade eden mefhumu «notion formelle» teşkilâtı esasîyevî hükümetlerde inkişaf etmiştir. Orada kanun şu suretle tarif olunur. Yalnız idareyi «administration» alâkadar etse bile teşrii uzuvlardan sadır olan bütün kararlar kanundur. Binaenaleyh kanunu maddî manasile kanun ve şekli manasile kanun diye ayırmak lâzımdır. Maddî manasile, kanun; muhteviyatı hukukî düsturlar olan ve salâhiyettar makam tarafından tedvin ve neşrolunan hükümdür «disposition»; bu mefhumun muarızı, şekli kanun mefhumudur. Bu mefhum teşrii makam tarafından tedvin ve neşrolunan bütün hükümleri ihtiva eder. (Kanunlar ve kararnameler) saf şekli manasile, teşkilâtı esasîyevî kanundan bahsedilemez, saf şekli federal kanunu olarak sultaların makamın tayin eden kanunları misal olmak üzere zikredelim. 115 inci madde der ki fiilhakika konfederasyonun sultalarının makatlarına taallük eden her şey federal teşriyatının mevzuudur. 39 uncu maddenin yedinci fıkrası da keza millî bankanın (banque nationale) merkezini tayin için bir kanuna lüzum gösterir. Bu hükmün büyük ehemmiyeti sebebiyle ve teknik mahiyetine rağmen teşkilâtı esasîye sultaların makarrının tayini kanun şekli tarikile olacağını beyan eder. Nufus tadadına mütedair kanun, şekli manasındaki federal kanununa misal olarak zikredilebilir; bir çok memleketlerde bütçe şekli bir kanunun mevzuudur; halbuki bizde bir fe-

deral kararnamesi Şeklini alır. Şeklî manasında kararnameler İsviçre’de çöktur; kanton teşkilâtı esasseyelerinin tasvibini, federal ordusuna müteallik kararları ve idarî itirazat üzerine verilen hükümleri zikredelim. Bundan maada aramalara, mühre, federal orucunun tes’idine müteallik Şekli manasında kanundurlar.

58 .— Kanunun kuvveti

Kanun nâsîh kuvvetle «déroatoire» idarî kuvvette «exécution» ve salâhiyet kuvvetile «déclination» mücehhezdir. Nâsîh kuvvetinin tesiri muhalif, aynı veya dun mahiyetteki bütün kararları ilga etmektedir. Bir teşkilâtı esasseyevî kanun beynelmilel muahedeler müstesna olmak üzere bütün teşrii kararları ilga eder. Adi kanun teşkilâtı esasseyevî kanunlara muhalif ahkâmı ihtiva edemez; fakat bütün adi kanunları, kararnameleri, nizamnameleri ve saireyi fesheder. Aynı tarafeyn arasında akdolunan bir muahede evvelki muahedelerin muhalif hükümlerini ilga eder. Bir muahede bilâkis dâhilî teşriyatın muhalif ahkâmına kat’î surette ilga etmez. Fakat onun yegâne tesiri hükümünün devamı müddetince ve hükümetin âkit hükümetle olan münasebetinde dâhilî teşriyatın hükümünü tesirsiz bırakmaktır. Mukaddem teşrii kararların tadilî ya yeni kanunda derpiş edilmiştir, yahut bu sonuncunun hükümlerinin onun kendi hükümleri ile olan ademi imtizacından mantıkan tevellüt etmiştir. İcrai kuvvet son merhalede hükümetin kuvvei cebriye ile tazyıkında temerküz eder. Fakat her Şeyden evvel vatandaşların ihtiyarî mutabakatlarıdır ki icraî kuvveti temin eder. Bu itaat kanunun ahlâk ve tebayî (moeurs) ile mutabakatını farzeder. Bu mutabakat bugün şüpheşiz umumî-

dir. Çünkü halkın muhtelif sınıfları kanunun teşekkülü için teşriki mesaiye çağırılmıştır. Salâhiyet kuvvetinin tesiri âmme kuvvetine muarız

olan kararların muteberiyetinin bu kararlar kâfi bir nâsîh kuvvete malik olmadıkları zaman bertaraf etmektir. Bir kanunda münderîç olan hukuk, teamülî hukuk karşısında durabilir mi? Bütün İsviçre’de mer’î teamülî hukuk mevzuu bahseldüğü zaman bu suale tasdiki cevap vermek lâzımdır. Kantona ait ve mahallî teamülî hukuk ise bilâkis federal kanunlarından inbias eden hukuka muhalif ahkâmı ihtiva edemez.

Kanun, teşkilâtî mahiyeti haiz olan kat’î kuvvetle mücehhezdir. Mevkii mer’iyete girdiği andan itibaren münderecatı sultaları ve vatandaşları icbar etmek tesirini haizdir. Prensip itibarile makabline şamil olmak kuvvetini haiz değildir. Meğer ki intizamı âmme düsturları mevzuu bahsola.

Nâsîh, icraî ve kat’î kuvvetlerin heyeti umumiyesine kanunun şekli sultaları «autorite formelle» ve kat’î kuvveti de kanunun maddî sultaları «autorite materielle» tesmiye olunur.

59 .— Teşriî amiller

Teşriyatın âmilleri «facteurs des législations» federalin; iki kısmı ile halk ve hükümetlerdir. Teşkilâtî esasiye der ki teşriyatın her nevi için bunlar muaveneti lâzım olan âmillerdir; bu teşriki mesai müşterek bir karar halinde tezahür eder, âmillerin hiç birisinin diğerleri üzerine tefevvuku yoktur. Halka faik bir siyasî ehemmiyet izafe edilse bile halk iradesini izhar ederek kanunu tasdik eder denemez. (Eğer tasdik «sanction» kelimesine (kanunu yaratıcı filî manası verilir-

se) federal meclisi ve federal mahkemesi burada kuvvei nizamiye ile mücehhez uzuvlar gibi dâhili hesap olurlar. Teşriî teşebbüs «initiative législative» meclislere «conseils» kantonlara, halka ve federal meclisine aittir. (Teşkilâtı esasıyevî teşebbüs).

Teşkilâtı esasıyevî kanunlar sarahaten halk tarafından (yani reye iştirak eden vatandaşların ekseriyeti tarafından), ve hükümetler tarafından (yani hükümetlerin ekserisi tarafından) tasdik edilmek mecburiyetindedir. Madde 123.

Umumî şümulü haiz olan ve müstacel ilân edilmeyen adi kanunlar ve kararnameler «assemblée» federalin iki kısmının yekdiğerine mutabık bir kararından ve eğer mahsusî bir talep vaki oldu ise halkın muvafakati mahsusasından doğar, (ihtiyarî referandum réfendum), burada hükümetler iştirak etmezler. Diğfer federal kararnamelerinde sadece assamble federalin iki kısmının muvafakati iktiza eder. Ve halk burada teşriî âmil olarak hiç bir rol oynamaz. Nizamnameler federal meclisinin yahut federal muahekemesinin adi bir kararından doğarlar. Muahedelerin aktile mükellef uzuv assamble federaldir.

Müessisan «constituants» umumî bir surette vazii kanunu tedvin ve neşretmekten menedebilir; teşriyat tarikile ona teşkilâtı esasıyenin bazı hükümlerinin icrasını tevdi edebilir. Evvelden bu tadilâta kanun kuvveti vererek, teşkilâtı esasıyenin bazı hükümlerini muteber olacak surette tadil edebilmek kuvvetini dahi ona verebilir. Adi vazii kanunlar da ayni surette kararnameleri ve nizamnameleri menedebilirler. Yahut kararnameler ve nizamnamelerle bazı teşriî ahkâmı icrasına yahut tadiline bile müsaade ederler.

Binnefs teşkilâtı esasıye teşriyatın maddei aslıyesi objet matiere» iken vazii kanunun kararnameler ve nizamna

meler tarikile bir kanunun icrasına ve hatta tadiline nasıl müsaade edebildiği çayı sualdir. Kanun yapmak hakkının tevkilinden bahsolunur. Nizamname yapmak ile mükellef uzvun hususî bir salâhiyetinden bahsetmek daha doğru olurdu. Bunu tamamen vazii kanunun ihtiyatkârlığına vermek suretile teşkilâtı esasiyevî ahkâmı tefsir ederek bu hak muhik gösterilebilir. Hangi noktaya kadar böyle bir tefsirin kabili kabul olduğunu tayin ancak ahvali mahsusanın tetkiki imkân verir.

60 . — Kanunların neşir ve ilânı

Kanunların neşir ve hânı ile «promulgation» kastedilen mana salâhiyettar eşhas tarafından teşrii kararın imza edilmesidir. Teşkilâtı esasiye kanunların neşrü ilânı hakkında ahkâm ihtiva etmez; yalnız bu mevzuu bir kanun halleder. Bu kanuna nazaran federal şansöliyeliği iki kamaranın kararlarının asıllarının «originale» sureti musaddakasını «expedition» çıkarır; teşkilâtı esasiyevî kanunlara gelince: Halkın ve hükümetlerin kabulü iki menisin bir kararı ile tesbit olunur, ve teşkilâtı esasiyevî kanun bu kararın tarihini alır; hakkında halkın rey verdiği «votation populaire» federal kanun ve kararnamelerine gelince reyın neticesinin tesbiti federal meclisi tarafından yapılır.

Bu tesbit federal meclisinin bir kararnamesi şeklinde vukua gelir; federal meclisi (assemblée) federalin içtimasına kadar bu bapta bir rapor hazırlar; federal vukua gelmiş itirazları derececi nihaiyede halleder. Eğer referandum istenilmemiş ise, federal meclisi kanunun tekemmülünü bilicra kararnamesi ile

tesbit eder. Federal kanunları ve federal kararnameleri, son merhalede müzakere eden meclisin rey verdiği günün tarihi ile tarihleri; eğer reyî âma müracaat edilmiş ise bu nazari dikkate alınmaz.

Federal teşkilâtı esasîyesi kanunların neşrî ilânı hakkında bundan fazla ahkâmı ihtiva etmez.

Mecburî veya ihtiyarî rey verme noktai nazarından hakkında halkın malûmat almak mecburiyetinde bulunduğu (assemblé) federal kararları neşredilmelidir. Fakat bu kelimenin manayî mahsusu ile olan bir neşir «publication» değildir; teşkilâtı esasîyeye müteallik revizyonlarda, umumî şumulü haiz olan ve müstacel bir mahiyeti bulunmayan adi kanunlar ve federal kararnamelerinde hal böyledir. Bu neşir federal ceridesinde «feuille federale» ve suretini vatandaşların enzarına vazetmek suretile olur.

Teşkilâtı esasîyevî kanunların, federal kanunlarının, nizamnamelerin ve beynelmilel muahedemelerin manayî mahsusile neşrî ilânı «publication» İsviçre konfederasyonunun kanunlar ve nizamnameleri mecmuai resmiyesinde le recueil officiel» olur. Bu mecmua üç millî lisanda neşrolunur. Tezat halinde bulunan meseleden hiç birinin diğerine hakkı tercihi yoktur. Maamafih bu hususta tefsir prensipleri mucibince hareket olunur ve metni aslî, yani bilâatadil kabul olunan teklifi aslî tetkik olunur.

Kanun kendisine şekli kuvveti veren neşir anında tamam olur; kaideten mevkii mer'iyete girmesi binnefis kanun tarafından tesbit olunur; referanduma ve nizamnamelere tâbi olmayan federal kararlarının mevkii mer'iyete girmesi lâakal neşrinden beş gün sonra olur. Bir federal kararnamesi derhal tatbikını memleketin menafii icap ettirirse neşrî ilân müstacelen vukua gelebilir.

B. Teşriyatın muhtelif envarı
II.— Teşkilâtı esasiyevî teşriyat
61 .— Umumî atfinazar

Teşkilâtı esasiyeyi teşkilâta teşkilâtı esasiyenin revizyonu tesmiye olunur.

Teşkilâtı esasiyenin bütün revizyonu halkın reyine arz olunur. (Mecburî referandom référendum obligatoire) reye iştirak eden vatandaşların ekseriyetinin muvafakatini ve hükümetlerin ekseriyetini icap eder. Revizyon ya umumî yahut kısmîdir.

Bu iki nevi revizyon kendi aralarında evvelimde usulleri noktai nazarından ayrılırlar. Umumî revizyon ilk merhalede federalin ve halkın revizyona müracaata mahal olduğuna dair olan mukaddem bir kararına arzı ihtiyaç eder; bundan fazla olarak o daima federal teşriyatı için tesbit edilmiş olan şekiller dahilinde vukua gelir. Bundan fazla olarak o daima federal teşriyatı için tesbit edilmiş olan şekiller dâhilinde vukua gelir. Kısmî revizyon prensip noktai nazarından mukaddem karara ihtiyaç mesetmez. Halka ancak umumî tabirle doğmuş teşebbüs halinde arzedilen ve federal kamaraları tarafından tasvip edilmeyen teşkilâtı esasiyenin kısmî revizyonuna tevessüle mahal olup olmadığını tayin etmek tetkika muhtaç bir keyfiyettir. Bundan maada; kısmî revizyon yalnız federal teşriyatının adi tarikle vukua gelmez. Belki bu tarik haricinde halkın teşebbüsünden doğ-

muş ve kamilen hazırlanmış bir proje üzerine istinat eden hükümetlerin ve halkın yekdiğerine mutabık bir kararile olur.

Umumî ve kısmî revizyonlar arasındaki fark bundan maada karar halinde tecelli eder. Umumî revizyon tadil edilmeyen hükümleri de dahil olduğu halde tamamen teşkilâtı esasiyeyi ihtiva eden bir teşkilâtı esasiyeyi kanundur; halbuki kısmî revizyon yeni yahut muaddel hükümleri arzeder. Madde 118 ilâ 121.

Federal teşkilâtı esasiyesinin revizyonuna dair olan federal kanunu 27 kânunusani 1892, referandom talebi halinde takip edilecek usulün tarzını tayin eder; (icra nizamnamesi 23 şubat 1897).

A. Umumî revizyon

62 .— Mukaddem karar

Gayesi umumî revizyon olan teşebbüs ilk merhalede mukaddem kararı tahrik etmeği istihdaf eder.

Bu mukaddem karar ya iki meclisin mutabık düştükleri bir karardır, yahut halkın bir kararıdır, birincisine gerek assamble federalin gerek kantonların (madde 93) gerek federal meclisinin teşebbüsü sebep olmuştur. Halkın kararının esbabı mucibesi meclislerden biri revizyona karar verdiği halde diğèrinin buna muarız kalması keyfiyetidir; eğer teşebbüs iki meclisten hiç birinin tasvibine iktiran etmezse, asla neticelemez; halkın kararı bundan maada rey hakkına malik 50,000 İsviçre vatandaşının talebile tahrik olunur; madde 120; bu son halde halkın rey vermesinin yerine iki meclisin yekdiğerine mutabık kararı kaim olamaz.

.....

Mukaddem karara lâzım olan şartlar vücut bulmadısa teşebbüs hiç bir netice tevhit edemez; eğer meclisler umumî bir revizyona karar verirlerse kendileri müzakere ederler ve halka da bir proje arzederler.

Eğer halk umumî revizyona karar verirlerse iki meclis evvel emirde tamamen tecdit edilmelidir, madde 120 fıkra 2. Tecdit edilen meclisler tâbiri mahsusla bir müessisan «Constituante» teşkil etmezler; tecdidin haiz olduğu yegâne amelî gaye intihabat vesilesile halka arzularını ifadeye müsaade etmiş olmaktır. Tecdit faaliyet devresinin mütüebaki kısmı içindir.

63 — Yeni teşkilâtı esasıyenin tesisi

Umumî revizyonu istihdaf eden bir karar vücade gelirse, bu bapta takip edilecek yol federal teşriiyatı için tesbit edilmiş olan şekillerdir. Federal teşriiyatının bütün âmilleri, asamble federal, halk ve hükümet teşriki mesai ederler. Meclisler evvel emirde halka arzedilecek teklif hakkında müzakere ederler ve bu bapta bir karar ittihaz ederler.

Eğer mukaddem karar assamble federalden çıkarsa burası bir proje yapmağa mecbur değildir. Ona bu mecburiyet mukaddem karar halktan sudur ettiği takdirde vardır; maazalik bu son halde dahi meclislerin ademi itilâfi projeyi neticelenmekten meneder artık teşebbüs ademi muvaffakiyete uğramış telâkki olunur, ve meclisler ikinci bir defa tecdit olunmazlar.

Eğer meclisler bir proje hazırlarlarsa, bu proje ekseriya halkın ve hükümetlerin reyine arz olunur, madde 123; ret halinde, proje muvaffakiyetsizlikle neticelenmiş telâkki olunur; başka hiç bir netice tevhit etmez.

B. Kısmi revizyon

64 .— Federal teşriiyatı için tespit olunmuş şekiller dahilinde revizyon

Teşkilâtı esasiyenin maddeleri federal teşriiyatı için tesbit olunmuş şekiller dahilinde daima yalnız başına «individu- ellement» tadil ve oraya yeni maddeler ilâve olunabilir. (Halkın ve hükümetlerin müşareketile). Teşebbüs gerek meclislerden birinin azası tarafından, ve gerek kantonlardan gerek federal meclisinden gelir. Mukaddem hiç bir karar lâzım değildir; eğer meclislerden biri kısmî revizyona karar verir ve diğeri buna muvafakat etmezse, bunun tesiri meclislerden birinin umumî revizyona karar verip te diğेरinin reddetmesinin aynı değildir. Revizyon hususunda meclisler arasında mutabakat hasıl olmamasının ehemmiyeti yoktur; eğer meclisler bir revizyon projesini müdafaa ederlerse, bu proje halka ve kantonlara arzedilir, halk ile hükümetler arasında teşriki mesai lâzımdır. Madde 123.

65 .— Halkın teşebbüsü neticesinde revizyon

Halkın teşkilâtı esasiyeyi teşriiyatı istihdaf eden teşeb-

.....

büsü halkın sinesinde doğmuş halka ve hükümetlere arzedilmiş bir tekliftir.

Umumî tabirle doğmuş teşebbüs ile, taleple tamamen tesbit edilmiş bir proje şeklinde arzedilen arasında teşkilâtı esasiye fark ayırır; bu iki şekilden hangi birisi intihap edilirse edilsin, talebin 50,000 İsviçre vatandaşı tarafından vukuu şarttır; bu iki şekilden biri veya diğerile yapılan taleplerin gayesi teşkilâtı esasiyenin muayyen maddelerinin tekvini «La formation» ilga veya tadilidir; eğer halkın teşebbüsü tarikle federal teşkilâtı esasiyesine ithal edilmek veya revizyon yapmak üzere müteaddit muhtelif teklifler takdim edilmişse bunlardan her birinin ayrı teşebbüs talebine mevzu teşkil etmesi lâzımdır; umumî tabirle doğmuş teşebbüs talebi metni başka bir muameleye hacet kalmadan teşkilâtı esasiyeye girebilecek surette kaleme alınmış değildir.

Teşebbüsün sahipleri meclislerin teklif hakkında müzakere etmelerini ve ona halka ve hükümetlere arzedilecek bir proje şeklini vermelerini isterler. Binaberin halkın teşebbüsü, hiç olmazsa şekli noktai nazarından federal teşriiyatı yolunu alırlar; meclisler gelen sene zarfında karar ittihaz ederler, eğer meclisler teşebbüsü tasvip etmezlerse halk bu hususu da evet mi ve yahut hayır mı diyeceklerini tesbit etmek için karar verirler; eğer halkın reyi müsbet ise, Assamble Federal halkın kararı dairesinde revizyona tevessül eder, madde 121, fıkra 5; Assamble Federalin eseri halkın ve hükümetlerin reyine arz olunur.

Tamamen kaleme alınmış bir proje halinde takdim edilen teşebbüs talebi tedvin ve neşrolunacak teşkilâtı esasiyeyi kanunun tam kelimelerini tesbit eder. Bunun metni meclisler tarafından tadil edilemez. Onlar ancak bunun reddini, mu-

.....

kabil bir proje hazırlanmasını halka teklif edebilmek hakkına maliktir; bu halde dahi bir sene zarfında karar almak mecburiyetindedirler. Halk reyini, kamilen kaleme alınmış proje hakkında Assamble Federalin, eğer varsa, mukabil projesi hakkında aynı zamanda verir. Teşebbüsün sahipleri projeleri halk tarafından kabul edilince halk ve hükümetler doğrudan doğruya temasa girmiş bulunurlar. Federal teşriiyatına yabancı olan başlıca âmillerden biri, Federal meclisi, bu takdirde mehsuttur. Assamble Federal, bunu tasvip etmekle beraber teşebbüs faillerinin teklifi onların projesi olarak kalır.

II.— Adî kanunların ve kararnamelerin teşekkülü

66 .— Adî kanun

Federal kanunları tesmiye olunan adi kanunlar iki meclisin mutabakatını iktiza ederler; fakat bu mutabakat kanunlara tekemmülü bahşetmezler, zira bunların neşri gününden itibaren doksan gün zarfında, rey vermek hakkına malik 30,000 İsviçre vatandaşı tarafından, yahut sekiz kanton tarafından bu hususta talep vaki olursa sureti mahsusada araya arz olunur. «votation particuliere» madde 89. Bundan istifade edilmese yahut talep edilen halk reyi muvafık bir netice verirse, ancak meclislerin kararı kanun kuvvetini iktisap eder. Teşkilâtı esasıyeyi teşriiyatta olduğu gibi hükümetlerin ekseriyetle muvafakati lâzım değildir. Madde 89, sureti mahsusada bir talebe tevfikana meclislerin kararının halka arzedil-

mesine ihtiyârî referandom «référendum facultatif» tesmiye olunur. Bu referandom halkın sarahaten veya zımnen beyan edilen muvafakati (tasdik) zarurî kılar; talep vaki olmazsa muvafakat zımnî, talep olup ta halkın reyî muvafık bir netice verirse muvafakat sarihtir. Binaenaleyh, halk teşriî âmildir, Assamble Federalin kararları taliki bir şartla malûmdurlar.

Umumî bir şümulü haiz olan ve müstacel ilân edilmeyen Federal kararnameleri adı kanunlar gibi ihtiyârî Referanduma tabidirler.

67 . — Federal kararnameleri

Umumî şümulü olan fakat müstacel ilân edilen Federal kararnameleri, keزالik umumî şümulü olmayan Federal kararnameleri ihtiyârî Referanduma tâbi değildir, madde 89. Bütün Federal kararnamelerine umumî şümulü haiz olup olmadıklarını ve müstacel mahiyeti bulunup bulunmadıklarını gösteren bir beyan «La mention» takaddüm etmelidir.

Assamble Federalin idare sahasında «domaine de l'administration» verdiği kararnamelerin ruhu müstacel olmak yahut umumî bir şümulü haiz bulunmamaktır. Bu kararnameler meyanında, kanton teşkilâtı esasiyelerine ve müdahaleye müteallik olanları madde 85 rakam 7; senevî bütçeye ve hükümet hesabına dair bulunanları madde 85, rakam 10; idari itirazata dair Federal meclisin kararları aleyhindeki şikâyetlere müteallik olanları madde 85, rakam 12. ilâ... zikredelim.

III. - Nizamnamelerin teşekkülü

68 .— Salâhiyetler

Federal teşkilâtı esasıyesı Federal meclisine umumî bir surette nizamname yapmak hakkını bahşeden hiç bir hükmü ihtiva etmez; doğrudur ki 102 inci maddenin 5 rakamı Federal meclisini Federal kanun ve kararnamelerinin tatbıkına memur eder; fakat bu hükümde ancak idarî teknik salâhiyetlerin esası bulunur; Federal meclisi bu sebepten daima teknik mahiyette ahkâm tedvin ve neşredebilir, yeter ki bu hükümler kanunun hudutları dahilinde kalsın, ve ancak onun tatbıkına hâdim olsun. Federal meclisi kanunî şerait mevcut olmayınca bilâkis idare sahasını tevsi etmemelidir.

Federal meclisi hukukî düsturlar, yani hukukî mahiyette bulunan nizamnameler «Les ordonnances» tedvin ve neşrine salâhiyettar değildir. Salâhiyeti kanunun sarahaten kendisine verdiği kuvvet dahilindedir.

Nizamname yapmak hakkının Federal mahkemesine «Le tribunal fédéral» bahsedildiği dahi vardır.

69 .— Nizamnamelerin muhtelif neveleri

Hâkim olan nazariye, hukukî nizamnameleri «Les ordonances juridiques» idarî nizamnamelerin «Les ordonnances administratives» makûsu telâkki eder. Bu tefrik doğru değildir. Zira idareye taallûk eden nizamnameler çok defa hu-

.....

kukî düsturları ihtiva ederler ve bu suretle hukuki nizamnamelerden madut bulunurlar. Hukukî nizamnamelerin makûsu münderecatı teknik olan nizamnamelerdir; bu sebepten hukukî nizamnameler kazaya taallûk eden kanunların icrası noktai nazarından tedvin ve neşrolunan, kazaî nizamnamelerle, münderecatı hukukî olan nizamnamelerdir. Kazaî nizamnameler ve münderecatı hukukî olan idarî nizamnameler bu sebepten ancak kanun tarafından sarahaten derpiş edilmiş olmakla kabili kabuldür; ve bu dairede kanun tarafından çizilmiş çerçeve dahilinde hareket ederler, ve bu dairede ahkâmı tafsil eylerler; icraî denem nizamnameler ekseriya bizzat vazii kanunun talep ettiği veçhile, yalnız kanunun teknik tatbikatile değil fakat, hukukî tafsilâtile de alâkadardır, ve bu takdirde hukukî nizamnamelerdir.

Nizamname tâbiri yerine ekseriya bilhassa nokatı madenen kanun kuvvetini haiz olan, ve fevkalâde hâdisat ilcaatı ile yapılan nizamname yoktur. Binaberin bu nizamnameler gayrikabili kabuldürler.

Nizamname tâbiri yerine ekseriya bilhassa nokatı mahsusanın tesbiti mevzuu bahsolduğu zaman Federal meclisi kararnamesi «l'arrete de conseil federales» tâbiri tercih olunur.

IV.— Beynelmîlel muahedeler

70 .— Akit

Muahedeler hukuku düvelin şahısları sıfatı ile hareket eden hükümetler arasında aktedilen mukavelenamelerdir. Hükümetler arasındaki muahedeler bunların muteberiyeti hak

kında ahkâm terbit eden hukuku düvelin hükmü altında meydana gelir. Haricî vahdeti içinde hükümet aktetmek istediği vecibelerin icrasına dahilde mesmu olacak surette «valablement» emir vermeğe teşkilâtı esasiyeye nazaran salâhiyettar uzuvları tarafından vecibeler deruhte eder. Assambile Federal salâhiyettar uzuvdur. Hukukî düsturları ihtiva eden muahedeler akti mevzuu bahsolduğu vakit o konfederasyonu hariçte temsil eder. Uzuv iradesini iki kamara arasındaki mutabakatla izhar eder, madde 85, rakam 5; bu karar hukuku düvelde iradenin beyanını «La declaration de volonté» teşkil eder. Federal meclisi ancak bir mutavassıttır. Bu vazifenin ifası için o murahaslar «Les plenipotentiaires» intihap eder. Fakat bunların Federal meclisi gibi haiz oldukları salâhiyeti kâmile «Despleins pouvoirs» ancak müzakerat «Les négociaition» yani projenin ihzarına münhasırdır. Federal meclisi ve onun murahasları ancak Assambile Federalin tasdik hakkı mahfuz kalmak şartile muahede akdedebilirler; fakat Federal meclisi sulta sıfatile yani Assambile Federalin beyanına şehadet etmek ve onun neşirle mükellef bulunmak suretlerde de bu mesaiye iştirak eder; bu neşir keyfiyeti muahedeye tekemmülünü bahşeder; eğer meclisler Federal meclisi tarafından kendilerine arzedilen projeyi bütün nokattan tasvip etmezlerse onları reddederler; ve akdedilecek yeni teklifler «Les Offres» yaparlar. Daimî bir teamül Assambile Federalin tasdikini yani, onun muahedeyi aktettiğini beyan eden kararını halkın mecburî ve ihtiyarî rey vermesinden müstağni kılar.

Federal meclisi kendi tanzimat kuvvetinin «Le pouvoir réglementaire» aynı olan muahedelerin aktine kendi kendine tevessül edebilir; onların Assambile Federal tarafından tasdikini talep etmeğe mecbur değildir. Bu mevzuat için Federal meclisi konfederasyon namına akitle mükellef sultadır.

71 .— Tesirler

Beynelmilel muahedelerin mündericatu mahiyetine göre pek çok tahavvül edebilir muahedede tadat edilen bazı hukukî düsturları muhafaza etmeği akitler sureti umumiyede mütekabilen taahhüt ederler. Denebilir ki, bu hukukî düsturlar «Des normes juridiques» tâbiri mahsusile, ne hukuku düvelde ne de dahilî hukuktandır. Bunlar beynelmilel hukuktandır; «de droit international» bunlar doğrudan doğruya sultaları «Les autorités» ve halkı mükellef kılarlar; hiç bir kanun, hiç bir karar mahsus bunların icrası için lâzım değildir; muahede tamam «Parfait» olmak için neşir «La publication» vukua gelmelidir. Bu sebepten o dâhilî âmme hukukundan bir karar değildir; belki hukuku düvele müteallik bir karardır. Filhakika olabilir ki hükümet muahedede sadece şu sahada kanun yapmak «Légiférer» mecburiyetini deruhte eder bu takdirde tedvin ve neşredilen düsturlar muahede tarikile değil fakat teşriyat tarikile tesis edilmelidir; gene olabilir ki muahede bazı icra kararlarını icap eder; lâzım gelen ahkâmı tanzim etmek kanuna ve nizamnameye ait olur. Muahede sureti umumiyede tarih, ve maddî müessiriyetinin şartı olarak neşir keyfiyetini nazara alırlar. Federal meclisinin muahedelerin resmî mecmuada «Le recueil officiel» neşrine nezaret etmek, beynelmilel vazifesi vardır.

Kaideten muahedeler mefsuhiyeti ihbar ve ilân edilebilir, bir mahiyettir. Teşriiyata taallük eden mevât mevzuu, bahsolduğu vakit, bunun aktile mükellef Assamble Federal olduğundan yalnız onun - Federal meclisi hariç - teşriyat muahedelerinin mefsuhiyetini ihbar ve ilân etmek hakkı vardır.

Bunun için Assamble Federalin Federal meclisine feshi ihbar ve ilân etmek salâhiyetini bilveکہ vermesi lâzımdır; yani gerek feshi ihbar ve ilânı tahrik etmek, gerek feshi ihbar ve ilâna tevessül için münasip vaktin intihabını ona bırakmak suretile.

V. — Adalet

72 . - Methal

Adalet teşriiyata tâbidir. O hukukun tatbikile vücut bulur; ihtilâf halinde, sultalar mevcut hukuka müstenit ve ihtilâfın hukukî neticelerine müteallik bir beyan «une déclaration» yaparak karar verirler. Maamafih kanun hâkime kabul edilen hudutlar dâhilinde bizzat kendi tarafından hukukî düsturlar vaz'ı için muayyen bir faaliyet sahası bırakır.

Federal uzuvlarının adli faaliyeti gerek tarafeynden biri konfederasyon yahut kanton olmak, gerek mahakim içtihadatının gayri şahsiliği ve birliği onların müdahalelerini talep etmek suretile, menafii umumiyenin hâkim olduğu ihtilâflara maksurdur; böyle bir menfaat mevcut olmadığı takdirde Federal hukuku mevzuundan olan adli faaliyete müteallik Federal teşriiyatı kanton uzuvlarına intikal eder; bu prensipler 64 ve 64 mükerrer maddelerinde söylenmiştir: «Adli teşkilât, usulü muhakeme ve idarei kaza mazide olduğu nisbette kantonda kalır.»

Muhtelif nevi ihtilâfları tefrik etmek lâzımdır; âmme hukuku ihtilâfları hukuku medeniye ve umuru cezaiye ihtilâfları.

.....

I.— Âmme hukukundan itirazat
73 . — Salâhiyet ihtilâflarının halli

1 — Federal sultaları arasında muhtelif neviden salâhiyet ihtilâfları tasavvur edilebilir: Federal meclisi ile Federal mahkemesi arasındaki ihtilâflar, Assambile Federal ile Federal meclisi arasındaki ihtilâflar, Assambile Federal ile Federal mahkemesi arasındaki ihtilâflar. Fakat 85 inci maddenin 13 üncü rakamına tevfikân Assambile Federal, Federal sultaları arasındaki salâhiyet ihtilâflarını hallettiğinden Assambile Federal ile Federal meclisi ve yahut Federal mahkemesi arasında hakikî ihtilâf tehaddüs edemez. Bir mesele üzerine Assambile Federal işe dahil olursa salâhiyet meselesi kendiliğinden hallolunur. Madde 834. Assambile Federal gerek Federal meclisinin gerek Federal mahkemesinin bir kararını salâhiyettar olmayan bir makamdan sadır olması sebebiyle feshederse iş orada kalır.

Assambile Federal, tarafından birinin veya diğerinin talebile Federal meclisi ile Federal mahkemesi arasındaki salâhiyet ihtilâfları, hakkında karar verir; hüküm ancak ihtilâfın hallini istihdaf eder; yahut bilâkis istikbalde tevlit edecek mümasil hâdisatın kâffesini halledecek tarzda olabilir.

2 — Salâhiyet ihtilâfları bundan maada Federal sultalarile kanton sultaları arasında tehaddüs edebilir. Bunlar Federal mahkemesinin salâhiyeti dâhilindedir. Kantonlar doğrudan doğruya Federal kanunlarına tâbidirler; bu esbepten konfederasyonun teşriî kuvvetile kantonların teşriî kuvveti

arasında salâhiyet ihtilâfları olamaz. Federal kanunlarının ve umumî bir şümulü haiz olan Federal kararnamelerinin teşkilâtı esasiyeye muvafık olup olmadığını «La constitutionnalité» federal mahkemesi tetkik edemez. Madde 113, fıkra 3. Umumî şümulü olmayan kararnameler bu hükümde zikredilmediğinden bu nevi kararnameler tarafından tahrik edilen salâhiyet ihtilâfları hakkında karar vermenin Federal mahkemesine ait olup olmadığı cayı sualdir. 113 üncü maddenin ibaresi bu meseleye tasdiki bir tarzı hal verecek mahiyette görülür; fakat başka bir noktai nazardan menfi bir tarzda halledilmek zaruretindedir; 85 inci madde, rakam 13 e nazaran Federal mahkemesi karşısındaki kendi salâhiyetleri hakkında Assamble Federal, binnefis kendisi karar verir. Bütün kararnameler hatta umumî bir şümulü olmayanlar da bu cihetten onun salâhiyetlerini sureti kat'iyede tesbit edecek tesiri haizdirler.

Assamble Federal ile bir Kanton makamâtı arasında bir salâhiyet ihtilâfı bu sebepten gayri mümkündür. Diğer taraftan kelimenin manai hassile bir salâhiyet ihtilâfı Federal mahkemesi ile Kanton makamâtı arasında gayri mümkündür. Çünkü bunları halletmek birinciye aittir. Bu sebepten salâhiyet ihtilâfı ancak Federal meclisi ile Kantonların âli uzuvları arasında tehdüs edebilir; tâli uzuvlar Federal meclisi ve âli Kanton sultası tarafından temsil olunur.

3 — Kantonlar arasındaki ihtilâfata itirazat âmme hukukundan olduğuna göre Federal mahkemesi tarafından hükmolunur. Madde 113, 23. Federal mahkemesi Federal hukukuna tevfiikan, bu kâfi gelmediği takdirde hukuku düvel düsturlarına teban hükmeder.

74. —, Amme hukukundan olan itiraz hakkı

Efrat, Federal teşkilâtı esasiyesinden, Federal kanunlarından, beynelmilel muahedelerden, Kanton teşkilâtı esasiyelerinden, ve Kantonlar arası konkordalarından mütevellit şahsî hakları, her tecavüze uğradıkça bir âmme hukuku itirazı serdedebilirler «un recours de droit public» istisnaları sarahaten tadat edilmiştir, bunlara idari itirazat tesmiye olunur. Amme hukuku itirazatı binaberin ancak Kanton sultaları kararları ve tedbirleri aleyhinde serdedilebilir. Konfederasyon sultalarının gayri kanunî tedbirleri aleyhinde hususî itiraz hakkı yoktur. Yegâne mümkün tarik Federal meclisine ve Assamble Federale hitaben verilecek arzuhal ve yahut mutat şikâyetnamelerdir. Federal mahkemesine itiraz için başka hukukî vasıta mevcut olmadığı takdirde ancak âmme hukuku itirazları kabili kabuldür. Federal sultalarının mahakim içtihadatı, bundan maada Kantonların muhtelif mahakim derecatının esbabı şikâyeti halledememiş bulunması noktasında ısrar eder. Hukuku âmme itirazatı ihmal edilen, ve yahut henüz mümkün bulunan Kanton kazaî vesaitinin yerini tutmağa yaramamalıdır. Eğer muterizler hususî bir müşkülâta uğramaksızın Kanton adi usulü muhakeme usulünü takip ederek mazharı adalet olabilirlerse Federal tabakai mahakimine müracaata mahal yoktur.

Ancak Kantonlar arası hukuku mevzuu bahsolunca efradın ikametgâhının gayrisi Kanton tabakai mahakimine müracaatı beklenemez?. Meselâ müzaaf vergi mükellefiyetinde, ikametgâh hakkı kazasına ademi riayette hal böyledir. İtiraz müddeti 60 gündür. İtiraz edilen kararın münhasıran mute-

rizleri istihdaf etmesi lâzım değildir. Yeter ki onların menfaatine temas edecek tesiri haiz olsun; itiraz kaideten ancak kararı nihaî karşısında kabili kabuldür, fakat dolayısile verilmiş bir karar «La décision incidente» kat'î bir zarar tevlit edebilirse kabul olunur. Kararı itiraza uğrayan Kanton makamı, muhasım tarafı teşkil eder; fakat itiraz neticesinde menfaati olan herkes aynı surette alâkadardır; hukuku âmme itirazatının gayesi ancak mevzuu itiraz olan kararı nakızdır.

II — Medeni kazanın idaresi

75. — Federal mahkemesi yegâne tabakai kaza olduğuna göre

Federal hükümetinin Kantonlar arasında ve konfederasyon ile bir Kanton arasında tehaddüs eden ihtilâfları hakkında hüküm vermeye mükellef bir tabakai kaza «l'instance» vücade getirilmek mecburiyeti vardır. Federal mahkemesi nakti mahiyetini nazarı itibara almaksızın bütün bu itilâflara hüküm vermeye mükelleftir. Madde 110 rakam 1 ve 3. Adliyenin istiklâlini muhafaza etmek için konfederasyonun Müddei aleyh olduğu ve davanın en az 3000 Frank kıymete baliğ olduğu hukuku medeniye ihtilâfları dahi, aynı suretle ve bir kantonun tarafeyni teşkil ettiği ve davanın lâakal 3000 Franga baliğ olduğu hukuku medeniye ihtilâfatı da tarafeynden birinin talebile federal mahkemesince hallolunur. Madde 110 rakam 2 ve 3. Federal mahkemesi bundan maada vatansılığa «de heimat losat» dair olan ihtilâfları kezalik muhtelif kantonların, kommünleri arasında tahaddüs edip vatandaşlık hakkına temas eden itirazları kabul eder.

Madde - 110 fıkra 2. Teşkilât kanununun 50 inci maddesi bundan fazla olarak federal mahkemesine muayyen bir miktarla hukuku medeniye davalarını tevdi eder ki, bunların ekserisi demiryolları taahhüdâtına mütedairdir. Mahkeme bundan fazla olarak 111 inci maddeye tevfi kan kıymeti 3000 franga balıĝ olan ve tarafeyni bu hususta teminat vermekte mutabık bulunan diĝer davalar da hal ile mükelleftir. Nihayet teşkilât kanununun 52 inci maddesinin ikinci rakamı der ki federal mahkemesi teşkilâtı esasiye ile yahut bir kantonun teşriiatı ile kendisine tevdi edilen ihtilâfları muhakeme ile mükelleftir. Bu teşkilâtı esasiyevi yahut teşrii hükümler her halde assamble federalin tasvibine arzedilmek mecburiyetindedirler.

Bütün bu mecail için federal mahkemesi yegâne tabakai mahakîmdir. Bunun için şikâyat doğrudan doğruya ona verilmelidir. Medenî mevzuda federal mahkemesinde takip edilecek usulü muhakeme hakkındaki federal kanun ile usulü muhakeme tesbit edilmiştir. 22 teşrinisani 1850.

76. — Derecei nihayede hükmeden federal mahkemesi

Federal hukuku medeniyesinin yeknesak bir tefsirine ve bir şerhine hâdim olmak üzere kanton hükümlerini derecei nihayede tetkiki vazifesi federal mahkemesine tevdi edilmiştir. Bu itiraz tariki tasarruf maksadile ancak muayyen bir ehemmiyeti haiz olan davalara küşadedir. Federal mahkemesi federal hukuku medeniyesinin ancak tarzı tatbikini tetkik ile mükelleftir. Naktî mahiyeti ne olursa olsun hakkında yalnız kanton hukuku, yahut âmme hukuku tatbik edilen davalar federal mahkemesinin derecei nihayede muhakemesine tâbi

değildir. İslah maksadile itiraz «le recours en réforme» kanton âli tabakai mahakimi tarafından rüyet olunan davaların federal mahkemesine tevdi için sureti adiyede istimal edilen kanunî vasıtaadır. Bu vasıta prensip itibarile hukukun maddî noktai nazarından yanlış tatbikini istihdaf eder. Buna mukabil federal mahkemesi kanton mahkemeleri tarafından tesbit olunan davanın vaz'ının kararlara mutabık olup olmadığını tetkike dahi federal mahkemesi salâhiyettardır.

Federal mahkemesi bundan maada şimendiferlerin istimlâk ve tasfiyelerine karşı itiraz merciidir. Kanton hükümlerinin muhtelif nevilerine karşı hususî bir hukuku medeniye itirazı vardır. Nihayet borçlar, ve iflâsların icra işleri hakkındaki itiraz hakkını zikretmek lâzımdır. Burada hukuku medeniye ve tezvîr procédure işleri mevzuu bahistir.

III.— Kazayı cezaî idaresi

77.— Federal cinayet dairesine ait işler

112 inci madde, federal cinayet dairesine «Assises Fédérales» konfederasyon müessesatı aleyhine tevcih edilmiş cinayetleri tevdi eder. Konfederasyona karşı hıyaneti vataniye «la haute trahison» (madde 36 ilâ 38, 4 şubat 1853 tarihli federal ceza kanunu) federal makamına karşı kıyam ve cebrü şiddet hâdisatı (madde 46 ilâ 50) hukuku düvel aleyhine cinayet ve cünhalar (madde 39 ilâ 43) müsellâh bir federasyon müdahalesine sebebiyet veren iğtişâşların sebep veya neticesi olan, siyasî cinayet ve cünhalar (madde 52). Bu hâdisat münhasıran federal cinayet dairesinin salâhiyeti dahilindedir. Kanton teşriiyatı kanton sultanları aleyhindeki şiddet ve

.....

kıyâmı, yakut kantona karşı olan hıyaneti vetaniyeyi dahi federal cinayet dairesine tevdi edebilir. Bu hususa dair olan ahkâm her halde assamble federal tarafından tasvîp edilmiş bulunmalıdır.

27 ağustos 1851 tarihli federal ceza usulü hakkındaki kanun ile usulü muhakeme tesbit edilmiştir. Federal müddeiumumiliğinin talebi üzerine tahkikatı iptidaiye, tahkikat hâkimi tarafından yapılır; heyeti ittihamiye «chambre d'accusation» mücrimiyetin tesbiti hakkında karar verir. Esas muhasemat cinayet mahkemesinde ve jüri azası muvacehesinde cereyan eder. Kanun turuku kazaiye olarak temyizi «la cassation» ve revizyonu kabul eder. Bu turuk hukuku memnuanın iadesi hakkındaki talepler içinde salâhiyettar olan mahkemei temyizinin «la cour de cassation» salâhiyeti cümlesindedir.

78 .— Diğer cezaî işler

İhlâli federal cinayet dairesinin salâhiyeti cümlesine giren, cezaî ahkâmdan maada, madde 112, gerek federal ceza kanununda, gerek diğer federal kanunlarında münderiç bulunan daha bir sıra cezaî hukuku düsturları vardır. Bu düsturların tecavüzünü federal cinayet dairesinin ağır cihazına tevdi etmekten federal vazii kanunu feragat etmiş, ve ceza dairesinde «la cour pénale» federal mahkemesi azasından mürekkep daha basit müessese ihdas etmiştir ki kanton mahkemeleri tarafından iş görülemeyecek olunca burası salâhiyettar mahkeme olarak faaliyete geçer; federal meclisi bu hâdiseyi kanton mahakimine tevdi tercih etmediği takdirde (adiyen iş böyle cereyan eder). Federal cinayet dairesi ancak ihtiyarî olarak icrayı faaliyet eder

.....

Temyiz itirazı «le recours de cassation» federal cinayet mahkemesinde «la cour pénale fédérale» ve kanton mahkemelerinde federal hukukuna tevfikân rüyet edilen cezaî işler hakkında ikame olunabilir.

IV.— İdare

79.— İdare mefhumu

İdare, camianın «La collectivité» daimî menfaatlerinin temsilidir. Teşriiyai, ve kaza hariç olmak üzere hükümet uzuvlarının faaliyetinin heyeti mecmuasıdır, suretinde idare menfî şekilde tarif olunabilir, idare kısmen hukukî, kısmen tekniktir. Hukuk idare, hukukî mahiyetteki ahkâma tâbi olan faaliyetten, teknik idare, teknik mahiyetteki ahkâm tarafından temsil edilen idareden ibarettir.

Hukukî idare teşriiyata tâbidir, ol suretle ki kanun tarafından çizilen hudutlar dahilindeki hareket mecburiyetindedir. Fakat kuvvei icraiye «le poucoir exécutive» tâbiri kâdemi çok dardır. Bunun için bugün idare «l'administration» namile tavsif olunur.

İdare kaza gibi «la justice» aynı sırayı işgal eder. İdarenin ve kazanın temsilini ayıran hudutları çizmek ekseriya çok kolay değildir. İdarenin dahi çok defa ihtilâflar halli ve bu suretle hüküm vermek mecburiyeti vardır. Kazaî kararlar gibi idari kazanın bütün kararları hukuk kaidelerine tâbidir. Filhakika kanun idareye kendi idarei cüzüyesine göre karar vermek için Adliyeye verdiğiinden daha çok serbesti verirse de fakat bu dahi keyfî olmamalıdır. Selâmeti umumiye daima idarenin rehberliğindedir.

.....

İdarenin en yüksek ifadesi hükümettir, «le gouvernement» hükümet bütün âmme faaliyetinin yüksek müdiriyetini haidir. O memurları tayin eder, kanunları hazırlar, parlâmentoyu içtimaa davet eder. Kendi uzuvlarının faaliyetinin temadisine ve müstemir ahengine nezaret eder. Amme hayatının bilûmum sahalarında teşebbüs alır ve beynelmilel münasebeti muhafaza eder.

İdare prensip itibarile federal meclisi, departmanlar ve memurlar tarafından icra olunur. Fakat assamble federal dahi muhtelif idarî işler yapar; federal meclisinin, federal mahkemesinin, şanselyenin, ve jeneralin, intihabı, haricî emniyet için tedabir, kanton teşkilâtı esasiyelerinin teminatı, teşkilâtı esasiyeye hürmet ettirecek tedbirler, ordunun âli idaresi, senevi bütçenin yapılması, idarenin yüksek mürakabesi, idarî itirazların halli, şimendifer imtiyazı, af hakkının istimali ve saire, madde 85, rakam 3, 4, 6, 7, 8, 9, 10, 12, federal mahkemesi bile mahdut bir idare icra eder, greffiyeyi, kâtipleri, ve büro «la chancellerie» memurlarını, icra ve iflâs dairesi kontrolünü intihap eder.

80.— İdarî kararlar

İdarî kararlar diğere uzuvlar «maiyyet» yahut ahali hakkında hukukî tesirat tevhit eden idare uzuvları kararlarıdır. Hukukî tesirati husule getirmek için bu kararlar mevkii mer'iyette bulunan âmme hukukuna mutabık bulunmalıdır.

İdarî kararların hepsi bir taraflıdır; unilaterale; bunlar âli bir sultadan sudur eder. Ve maiyete hitap eyerler. Beyanî «declaratif» ve teşkili «constitutif» suretindeki taksimden maada idari kararlar atideki tarzda taksim olunabilir:

1 — Nizamnameler «Les ordonnances» talimatnameler «les réglemte»,evamir «Les instructions»,tamimler «Les circulaires» bu kararlar bunları veren makamın salâhiyeti dairesinde hukukî düsturları ihtiva edebilirler. Yüksek idare uzuvları teknik idareye müteallik her zaman talimatnameler tedvin ve neşredebilirler. Hukukî düsturların haricinde yalnız teknik kaideleri ihtiva etmekle beraber, bu talimatnameler daha az kanun kuvvetini haiz değillerdir. Büro hizmetine müteallik ahkâm, ve saire de talimat yahut nizamname mefhumuna girer.

2 — İcraî kararlar «décisions exécutoires» nizamnamelerin makûsü olarak bu kararlar ancak hususî bir hâdisatı hallederler. Ve muhatap ettikleri eşhas için vecibeler yaratırlar kararlar teşkili mahiyettedir. Bunlar şu şekilde tâli bir surette tasnif edilebilirler.

A) Kumanda: meselâ müfrezelerin kaldırılması, tesisten rücu, tart ve tebit intibatî kararlar.

B) Müsaade, şimendifer, sigorta kumpanyalarına ve takdirhanelere bahşedilen müsaadat, ihtira beraatları imtiyazı, istimplâk hakkı bahşı, bir kommünde, yahut bir kantonda hemşeri hakkı «le droit de bourgeoue» iktisabî müsaadesi; hüviyet varakası itası ve saire; bu kararlar teşkili mahiyettedir.

C) İdarî ve inzibatî kaza,

D) İntihabat ki, teşkili mahiyettedir.

3 — Senedî resmiler «les actes authentiques» ki, bunlar kaideten beyanî mahiyettirler. Burada sayılacak şunlar-

dır: Kanton teşkilâtı esasıyesi teminatı, kanton kanun ve nizamnamelerinin talep edilen hat dahilinde tasvibi, ahvali medeniye, tapu, karı koca malları, ve ticaret sicillerine tescil, pasaportların tanzimi.

Mahalli asliyi tayin eden senetler ve saire «d'actes d'origine».

4 — Af «de grâce» ve affı umumî «d' amnistie» haklarının tatbiki.

81.— Bütçe hükümet hesabı, hühümet emvali

Bizde, teşkilâtı esasıyeyi diğer hükümetlerde olduğu veçhile, bütün malî idare bütçe üzerine istinat eder. Bütçe umumî şumulü haiz olan, müstacel mahiyeti bulunan bir kararname şeklinde her sene tanzim olunmalıdır. Bu hususta «référendum» talep edilemez. Bütçenin şekli mahiyetinden dolayı ki adi kanun madununda teşriî bir karardır. Diğer memleketlerde münakaşa edilen «Hükümet için varidatın tahsili ve masarifatın icrası hususunda mevkut bütçe kanunu, hukukun lüzum ifade eden şartı mıdır? Yani böyle bir kanunun bulunmaması halinde idarenin devamı teşkilâtı esasıyeye mugayir midir, ve gayrikanunî midir?» Mes'alesi İsviçre için halledilmiştir. Bütçenin umumunun yahut bir kısmının reddedilmesi teşriyat ile derpiş edilmiş varidat ve masarifat üzerine tesir

icra etmez. Kanunen tayin edilen varidatı cibayet etmek, ve masarifatı icra eylemek hak ve vecibesinin devamına meydan verir. Masrafların taliki eğer kanunen derpiş edilmemişse taliki için bu hususta müsaade lâzımdır. Federal meclisi kat'î ret halinde bu kabil masrafları yapmamalıdır.

Bu sebepten bütçe bizde, büyük bir kısım itibarile, hususî, hukukî şümulü olmayan, ve kanunun istediği malî vaziyetin hep bir arada bir tablosudur. Maamafih bütçenin teşriî ahkâma mevzu olmaksızın masrafları tesbit eden kısmı, bir idare kararıdır. «Un acte d'administration» fevkalâde ve pek mühim bir masraf halinde, tetkiki hesabat hükmünü muhtevi «la clause référendaire» hususî bir kararname tedvin ve neşrolunur.

Assamble federal, bundan maada her sene hükümet hesabını tasvip eder. Bu tasvip hukukî tesiri hükümet hesabının doğruluğunu bildirmekten ibaret olan beyanî mahiyette idari bir karardır. Bunda asla tetkiki hesabat hakkında ahkâm yoktur.

82 .— İdarenin muhtelif şubeleri

İdare muhtelif suretlerde taksim edilebilir. Federal teşriyatile tesis edilen tasnife kanaat etmek bize muvafık görünüyor.

Siyasî idare «L'administration politique» yahut umuru ecnebiye idaresi «L'administration des affaires etrangeres»

.....

beynelmilel münasebata nezaret eder. Ve memaliki ecnebiyeye gönderilmiş olan sefirlerimizle ve diğer devletlerin Brendeki elçileriyle, ve İsviçre konsoloslarıyla münasebette bulunur. O ecnebilerin tebdili tabiiyetine, kantonlar arasındaki muaveneti içtimaiyeye ve muhacerete nezaret eder. (Madde 48) Ticaret şubesi gümrük kanunlarının ve ticaret mukavelenamelerinin hazırlanmasına iştirak eder; ve ticaret ceridei resmîyesinin tahrir ve tab'ile meşgul olur. ,

İdarei dahiliye âmme hayatının entellektüel «intellectuelle» kısmile meşgul olur. (Talim ve terbiye ulûm ve san'atlar) ve bilhassa inşaati umumiyeye su zabıtasına, ormanlara, kara ve deniz avına nezaret eder.

Adliye ve polis idaresi, zarurî görülen federal kanunlarını hazırlar. Ahvali medeniyeye, ticaret sicilline, tapu sicilline, federal müddeiumumiliğine, sigortalar bürosuna, ve mülkiyeti edebiye bürosuna nezaret eder.

Adliye ve polis idaresi, zarurî görülen federal kanunlarını san 1907 tarihli teşkilât kanununa tevfikân, ordunun talim ve terbiyesidir. Teşkilâtı askeriye hemen tamamen merkezileştirilmiştir. Bununla beraber 19 uncu madde: «Kanton askerleri kıtaatı «corps de troupe des cantons» tabirini daha kullanmaktadır. 20 inci madde kantonlara idarenin bir kısmını temin eder; ve melbusat itasını bunların hüsnü muhafazasını, kezalik teçhizatın bir kısmını, onların salâhiyeti meyanında bırakır.

İdarei maliye gümrükler idaresile birleşmiştir. Gümrük varidatının cibayeti maliye idaresinin başlıca esasını teşkil e-

der, madde 42. Filhakika kanun kanton tekâlifinin yatırılmasını derpiş eder; maamafih filiyatta bu tekâlif cibayet edilmiş »değildir.

İktisat idaresi «l'administration de l'économie publique» kazaya karşı sigorta amele himayesi hakkındaki teşriiyata (fabrikalar hakkındaki teşriiyat) içtimaî hıfzıssihhate nezaret eder.

Ve ziraatin ilerlemesini teşhil etmek vazifesile mükelleftir.

Şimendifer, telgraf ve telefon idaresi şimendiferlerin ve bir imtiyazdan istifade eden nakliyat servislerinin umuru hesabiyesine nezaret eylemekle mükelleftir. Şimendifer hareket tarifelerini tetkik ve tasvip eder, ücret tarifelerine nezaret eder, federal şimendiferleri ile olan münasebata bakar.

83 .— Âmme müessesatı

Bazı daimî müessesat, ki, âmme müessesatı tesmiye olunur. Umumun refahı noktai nazarından teşkil edilmişlerdir. Konfederasyon için postayı, telgrafi, telefonu, federal şimendiferlerini, kazaya karşı sigortayı, federal politeknik mektebini, millî müzeyi ve kütüphaneleri misal olarak zikredelim.

Burada konfederasyon için hususî meslek icrası değil fakat hükümet vazifesinin ifasına ait âmme hukukî müesseseleri, mevzuu bahistir. Herkes, bazı şerait ifa etmek şartile bu müesseselerden istifade hakkına maliktir. Bir mektup, bir paket yahut bir telgraf gönderen bir telefon muhaberesi yapan, şimendifere binen ve saire konfederasyonla bir hukuku

.....

hususiyeye mukavelesi yapmaz. Fakat bir âmme mükellefiyeti yerine «une pressetion publique» bir resim öder.

Hususî şirketlere ait şimendiferlere, vapurlara, ve tramvaylara taallük ettiği takdirde hukukî münasebat ayındır. Bu kumpanyalar konfederasyon tarafından bahşedilmiş bir imtiyaza tevfikân âmme hizmetleri ifa eden cemiyetlerdir. Amme hukukundan bazı haklar tahsis eder.

Bu müesseselerin bir teknik bir de hukukî idareleri vardır. Hukukî idare, talimatnameler, tarifeler, ve saire tanzimde tezahür eder. Bunlar başlıca hususî bir İdarî mâliyyeye maliktirler. Ve ekseriya şahsiyeti müstakille gibi «personnalite independante» muamele olunurlar.

Bu müesseselerle hükümetin halis sınaî teşebbüsünü karıştırmamalıdır. Fakat bunlara eğer malî mahiyette bir menfaat hâkim ise bunların âmme menfaati noktai nazarından teşekkül etmiş olmak vaziyeti daha aşağı değildir. Hükümet bu yolda o suretle ilerleyebilir ki sanayi istisnaî bir vaziyetten istifade eder. (İnhisar - monopole) bu müesseselerden biri,, konfederasyon taallûku itibarile, ispartolar inhisarıdır. Konfederasyon bu sanayi ile eşhası hususiyeye sınırlanmış işteğal eder, ispartonun satışı ve alışı, hukuku hususiyeye ait ameliyelerdendir, ispartolar idaresi hukukî bir şahsiyete maliktir.

M. Atıf

Tapu ve Kadastro Umum Müdürü

— SON —

II- Mahallî İşler

Yugoslavya'da, Macaristan'da ve Avusturya'da Vilâyet idareleri [*]

—15—

Vilâyet idaresinde en son ve asrî teşkilât yapan memleketler arasında (Yugoslavya) hükümeti yeni ve ehemmiyetli bir mevki işgal eder.

Bu teşkilât 3 teşrinievvel 929 ve 7 teşrinisani 929 tarihlerinde neşrolunan kanunları (Décrets - Lois) yapılmıştır.

Her şeyden evvel krallığın ismi olan (Sırp, Hırvat, İsloven krallığı) namı (Yugoslavya krallığı) unvanına tahvil edilmiştir. Vidodan kanunu esasinin neşrinden sonra kıratlık 33 mıntakaya taksim edilmişti, fakat bu taksimat hakikî ihtiyaca tekabül etmiyordu. Çünkü krallığa dahil muhtelif içtimaî ve millî teşekküllerin tarihî hudutlarını nazarı dikkate alarak taksimat yapılmıştı. Aynı zamanda bu taksimat küçük sahalardan mürekkepti. Ve bundan dolayı kendisinden beklenen faydaları veremeyecek derecede zayıf bulunuyordu.

Mıntakaların kendi ihtiyaçlarını karşılayabilecek varidata malik olabilmelerini temin için 3 teşrinievvel 929 tarihli ka-

[*] Baş tarafı İdare Mecmuasının 36 ıncı sayısındadır.

.....

nun ile vilâyetler 9 büyük mıntakaya taksim edilmişti Ve kanunu esasi ile 33 mıntakaya ayrılmış olan Yugoslavya krallığındaki küçük mıntakalar ve vilâyetler tevhit olundu.

Bu mıntakaların her birisine (Banovines) deniliyor, bu banovinlerin hududu eski tarihî eyalet hudutlarına ve millî mıntakalarına göre değil sırf coğrafi esaslara ve bilhassa hattı taksimi miyah esasına göre tesbit olundu. Yalnız Belgrad'a ve Zemun ile Panceva bu banovin mıntaka teşkilâtından hariç bırakılmıştır.

Bu üçü büyük hükümet merkezlerinde olduğu gibi Belgrat vilâyetinin esasını teşkil etmektedir.

Banovinin başında (Ban) denilen bir vali bulunur. Valiler Dahiliye Vekâletinin inhası üzerine krallık iradesile tayin olunur. Valiler her memlekette olduğu gibi mıntakaların da hükümetin en büyük memurudurlar. Ve aynı zamanda her vekâleti de ayrı ayrı temsil ederler.

3 teşrinievvel 929 tarihli kanunu ikmal eden 7 teşrinisani 929 tarihli kanun valilerin hak ve salâhiyetlerde vali muavinlerinin vazifeleri hududunu tesbit etmiştir.

Bununla beraber valilerin salâhiyetleri vâsidir. Valiler her şeyden evvel merkezi hükümetinin reprezentanıdır ve bilhassa bu sıfatla vilâyetleri dahilinde emniyet ve asayişim muhafazasile mükelleftirler. Vilâyet dahilinde bütün hizmetler valinin emrile yapılır. Bilûmum memurlar valinin emrindedir.

Valinin çok geniş olan salâhiyetlerinden bir kısmı ve bilhassa mühim vazifeler halinde vilâyet makamına tevdi olunmuş olan işlerin başlıcaları kanun ile tesbit ve tasrih edilmiştir. Bunlardan en başlıcaları şunlardır:

1 — Ziraî işler, hayvan yetiştirme işleri ve kır zabıtası ve rasadâtı havaiye hizmetleri,

2 — Şose ve köprüler inşa ve tamiri ve bilûmum hidematı âmmeye mahsus mebani projeleri ve inşaatı. Su cereyanlarının tanzimi, beyaz kömürün (Şelâlelerin) kabili istifade hale ifrağı, kanalizasyon, sulama işleri, bataklıkların kurutulması,

3 — Hisse senedatı ile işleyen şirketlerin ve kooperatiflerin ve diğer kredi müesseselerile tasarruf akçesi kabul eden sandıkların ve ticaret, sanayi odasile esnaf sandıklarının mürakabesi,

4 — Ormanların muhafazası, yeniden ağaçlanması, ve hükümet tarafından işletilen madenler hariç olmak üzere bilûmum maden işlerinin kontrolü.

5 — Bilhassa içtimaî kanunlarla amele kanunlarının hüsnü tatbiki, mesainin himayesi, içtimaî müesseselerin kontrolü, harp malûllerine muavenet, bilûmum idarei sıhhiye işleri, doktorlara ve eczacılara ve cemiyetlerine nezaret.

6 — Bilûmum iptidâî mekteplerin, resmî ve hususî ilk tahsil mekteplerinin açılmasına ve idaresine ait muamelât ile ilk san'at mektepleri işleri, ilk mektep inşaatı ve levazımının temini.

7 — Bilûmum devlet emvalinin idaresi.

Valiler bütün bu işleri görmek ve vâsi salâhiyetlerini tatbik edebilmek üzere vilâyet müfettişlerinin muavenetinden istifade ederler.

.....

Bu müfettişler valinin emri altında olup vilâyet mülhakatında ve kommünlerde teftiş vazifesile mükelleftirler.

Vilâyet meclisleri

Mahallî idareler hakkındaki müteaddit makalelerde izah olunduğu şekilde, Yugoslavya'da halk tarafından müntehap vilâyet umumî meclisleri yoktur.

Bu gibi meclislere ait işlerde valinin yardımcısı olmak ve fakat kararları yalnız istişârî mahiyette bulunmak üzere, her vilâyette bir vilâyet meclisi bulunur. Bu meclislerin azası, valinin inhası ve Dahiliye Vekilinin tasdiki ile tayin olunur. Her vilâyetin nüfusuna göre vilâyet meclisinde (20-30) aza vardır. Bu azaların, âmme hizmetlerinin en faydalı bir şekilde ifasını temin edecek ihtisas sahiplerinden olması şarttır.

Yugoslâvya idarecileri ve hukukçuları, bu meclisleri müstakbel muhtariyeti idarenin halk tarafından intihap edilecek umumî meclislerine bir merhale olarak kabul etmektedirler.

Vilâyet meclislerinden başka her vilâyette sıhhiye işlerine ve sıhhati umumiyeye ait vezaiife bakmak üzere bir (Sıhhiye meclisi vardır).

Mahallî işler nasıl görülür

7 teşrinisani 929 tarihli kanunun 6 ıncı maddesi hükmüne nazaran valiler, dairei salâhiyetlerinde bulunan her iş için birinci ve sonuncu mercidirler. Bu kat'î hükme nazaran valiler kanunun kendilerine tevdi ettiği her işte ilk ve son sözü söylemek iktidarına malik bulunuyorlar. Devlete ait işlerden valiye tevdi edilmiş kısımlarda böyle olduğu gibi mahallî işlerde bilhassa valilerin bu salâhiyeti daha bariz bir şekilde göze çarpar.

Mahallî işler için bütün âli mukarrerat vali tarafından ittihaz olunabilir. Vali münasip gördüğü hususatta mansup vilâyet meclisinin istişarî reyini alır. Bilhassa mahallî vezâifte valinin sahai icraatı çok geniş olup her hangi bir iş umumî ve millî bir mahiyeti haiz olmadıkça merkezde hiç bir vekâlet valinin mahallî işine karışamaz.

Vilâyetlerde yapılan bu vâsi ademi merkezîyet, Yugoslâvya krallığında bundan evvel tatbik edilmiş müfrit merkezîyetin bir aksülâmelidir.

Vilâyetlerin hükmî şahsiyeti

Aynı kanunun 59 uncu maddesine nazaran vilâyetler

.....

hükmi şahsiyeti haizdirler. Filhakika vilâyetlere mahallî muhtariyet veya tevsii mezuniyet şeklinde bir şey tanımamıştır Fakat kendilerine verilen hükmi şahsiyet mefhumu o kadar geniş tutulmuştur ki hükümeti merkeziyenin itimadını haiz ve kudretli olan valiler bu hükmi şahsiyet hukukundan tamamilen istifade etlikleri takdirde bir çok memleketlerde mahallî salâhiyetler için tanınmış haklarla yapılamayan mühim işler yapılabilir.

Kelimenin tam manasile bütün hukukî netayice malik olan vilâyet hükmi şahsiyetlerini valiler temsil ederler. Hükmi şahsiyetin esaslarından olmak üzere vilâyetlerin kendi irat ve masraflarını tesbit eden bütçeleri vardır.

Vilâyet bütçeleri: Vilâyet bütçeleri, devlet vergilerine munzam kesirlerle taksiler ve bazı hususî mahallî vergilerle ve bunlara ilâveten vilâyet emlâkinin ve emvalinin gelirlerde tevzin olunur. Masrafları da valinin vazifelerine dair yukarıda sayılan işlerden ibarettir.

Vilâyet bütçeleri, bilhassa eski teşkilâtta 33 vilâyetin lâğvından sonra, onların bütün emlâkine ve kazaların emvaline vaziyet etmiştir. Bunların gelirleri yüksek bir yekûn tutmakta ve bütçeyi beslemektedir.

İktisadî mıntaka: Bu vilâyet teşkilâtı, yalnız idarî bir taksimat olmayıp iktisadî, mahallî bütün vezaifi hüsnü suretle

tedvir edebilecek bir taazzuvdur. Eski taksimat çok fena tahdit edilmişti. Halbuki bu yeni teşkilâta bilhassa memleketin iktisadî vahdeti nazari dikkatte bulundurulmuş ve takriben bir milyon nüfusu havi iktisadî bloklar vaziyetinde hudutları çizilmiştir.

Bu sebeple vilâyet merkezleri bu birer milyon halkın faaliyetini teksif edebilecekleri birer iktisadî santral vaziyetindedir. Valiler İktisadî faaliyetleri tevhit ederek devletin bu hususta alacağı tedbirlere zemin hazırlarlar. Memleket bütün bu faaliyetlerden iyi semereler beklemektedir.

Macaristan'da Vilâyet Mahallî idareleri

Yugoslavya'nın komşusu olan Macaristan diğer bir çok memleketlerde olduğu gibi tarihî an'anesine en çok bağlı olan memleketlerden birisidir. Ve bunun için yeni bir idare taksimatı yapmamış ve eski Avusturya Macaristan teşkilâtındaki vaziyeti hemen hemen aynen muhafaza etmiştir. Şekli hükümet zahiren bir cümhuriyeti andırmakta ise de reiscümhur yerine (Naibi hükümet) ifayi vazife etmektedir.

Gene tarihî an'aneye merbutiyetinden dolayı vilâyet isimleri asalet unvanlariyle yadedilir. Her vilâyetin başında (Föispân) denilen valiler hükümeti merkezileyi temsil ederler. Kazaların başında da (Alispén) denilen kaymakamlar bulunur.

Her vilâyette mahallî vezaipte mukarrerat ittihazına salâhiyettar birer meclis bulunur.

Macaristan'da vilâyet bütçeleri: Her mahallî idarede olduğu gibi Macaristan'da da mahallî bütçeler vilâyet meclisleri tarafından yapılır.

Bütçenin iradı da hususî idarelerde umumî muvazeneğe ait vergilere munzam kesirler ve bazı taksilerle mahallî emlak gelirlerinden temin olunur. Masraf kısmı da diğer memleketlerde olduğu gibi, mahallî hizmetlere aittir. Bütçeler merkezlerin tasdikile kesbi kat'iyet eder. Her yerde mahallî idarelerin istikraz salâhiyetleri az çok tahdit edilmiş olduğundan burada dahi mahallî istikraz mukaveleleri Dahiliye Vekâletinin tasvibine arz olunur.

Bundan başka arazi mesaili ve menafii umumiyeye ait işlere dair olan mukavelelerde Dahiliye Vekâletine tevdi edilir. Bütün bu maruzata ve tevdi olunan mukavelelere Dahiliye Vekâleti kırk gün zarfında itiraz etmediği takdirde, mukarreratı vakıa, kabili tatbik bir vaziyeti hukukiye kesbeder.

Muhtariyeti mahalliye ait işlerde valiler en büyük âmir ve yegâne mercidir.

Kaymakamlar da, dairei memuriyetlerinde muadili vezaif ve salâhiyete maliktirler.

Mahallî idarelerin kanunî hak ve salâhiyetleri de âli idare heyeti tarafından himaye edilir. Ve bu heyetin kararını kabul etmeyenlerin itirazı kanun ile tayin edilmiş şekil ve sebeplerle hükümet merkezindeki alâkadar idarei umumiyede tetkik olunabilir.

Avusturya'da Vilâyet Mahallî idareleri

Merkezî Avrupa'nın en geniş sahalı bir İmparatorluğu, harbi umuminin neticesi olarak yıkılmış ve eski merkezi hükümet olan Viyana'nın etrafında küçük bir parça olarak Avusturya cümhuriyeti teşekkül etmiştir.

Bununla beraber İmparatorluk devrindeki usulü idarede müfrit denecek şekilde hiç bir tebeddül yapılmamış, ve bu meyanda mahallî idarede dahi büyük tahavvüller vücade getirilmemiştir.

Eski İmparatorluk arazisinden yeni cumhuriyete kalan arazi dokuz vilâyete taksim edilmiştir. Her memlekette olduğu gibi burada da ikinci derecede idare taksimatı olarak kazalar vardır.

Vilâyet meclisleri: Her vilâyette bir vilâyet meclisi vardır. Bu meclisler ârayı umumiye usulile doğrudan doğruya halk tarafından intihap edilir. Asgarî yirmi yaşında bulunanlar intihap hakkını haizdirler. (Landesvrs ammlung) denilen bu meclisler oldukça vâsi salâhiyetleri haizdirler. Bu meclislerin münakit olmadığı zamanlarda icap eden işlere bakmak ve bir çok memleketlerde olduğu gibi daimî encümen vazife-

.....

sini görmek üzere bir vilâyet komitesi (Landesausschuss) vardır. Bunların azası vilâyet meclisleri tarafından tefrik olunur.

Mahallî idarelerin malî usulleri en son olarak 1922 de tadil ve ıslah edilmiştir. Vilâyet meclisleri, vilâyet bütçelerini yaşatmak için gayrimenkul mallar üzerinden devlet namına alınan vergiye kesri munzam ilâvesine salâhiyettardır. Bu kesirler, vilâyetin iktidari malisine göre değişir. Ve azamisi % 200 zamma kadar çıkar.

Bundan başka, bazı aksamı araziden on sene müddetle devletçe alınan (gebührenaquivalent) namındaki muvakkat vergiye de % 100 e kadar zam yapabilir. İrat vergisine de kesri munzam ilâvesini vilâyetler salâhiyettardır.

Vilâyet meclisleri, kommünlerin kendi namlarına tarh edecekleri kesirlerin tetkik ve tasdiki veya tadili hakkını da haizdir.

Daha mühim ve şayani dikkat olmak üzere Avrupa'da ilk defa olarak Avusturya'da, muvakkat bir muameleye tesadüf edilmiştir ki o da, kısmen bizim tarik bedelinden Nafia Vekâletine % 50 alındığına müşabih olmak üzere, mahallî bütçelerin umumi yekûnları üzerinden, devlet hazinesine beş yüz milyon korona kadar para tedarik etmek şeklindedir.

Hükümet merkezinin tarzı idaresi: Bütün büyük şehirlerde ve ekseriya hükümet merkezlerinde olduğu gibi Viyana'da dahi hususî bir teşkilât vardır. Viyana hem bir vilâyet hem de büyük bir kommündür.

.....

165 azadan mürekkep olan Viyana meclisi kendi azasından intihap edeceği 21 kişilik (Stadtrat) denilen şehir heyetini icra vazifesine teşrik eder.

Belediye reisi ile iki muavini dahi aynı meclis tarafından intihap olunur. Bu üç kişi (Magistrat) denilen icra heyetini teşkil ederler. Diğer memleketlerde devlet vezaifinden madut olan polis yüksek âmirliği de belediye reisi tarafından ifa ve faaliyeti icra heyeti tarafından müştereken kontrol edilir.

Viyana şehri ayrıca da, Paris'te olduğu gibi, en son bizim İstanbul'da yaptığımız gibi, 21 kazaya taksim edilmiştir.

Bu kazaların başında memuriyeti Viyana meclisince tasvip ve vali tarafından tasdik olunan bir müdür bulunur. Her kazanın, müdüre muavenet etmek üzere de 12 kişilik müntehap birer idare komitesi vardır.

Mahalli İdareler Umum Müdür Muavini
K. Naci

(Devamı var)

II. Şûrayı Devlette muhakeme usulü [*]

Tarihçe. — Rey ve mütalealarile kuvvei icraiyei tenvir etmekle mükellef bir meclis suretinde telâkki olunan Devlet Şûrasının teşekkülü ve sureti inkişafı evvelce izah edilmişti. O vakit Şûranın adil vazifelerine müteallik her şeyi ihmal etmiştim.

Su son nokta hakkında vaki olan tekâmül ise bilinmek lâzımdır. Sekizinci sene ile 1872 tarihi arasındaki muhtelif merhaleler bati ve bazen münkati, fakat idari kaza mefhumu hakkında kat'î surette tahakkuk etmiş bir terakkiye delâlet etmektedir.

Evveleminde, idari adalet Devlet reisi tarafından «zapt ve tevkif hakkı: JUSTICE RETENUE» şeklinde ifa olunur; Devlet reisi bu vazifesini, bütün mühim idari vazifeler gibi, reyine müracaat ettiği, fakat reyini kabul etmemek iktidarını haiz olduğu bir meclis vasıtasile ifa eder. Bunda da adliye umurundaki malûm teminatın hiç biri mevcut değildir: Ne elâniyet, ne itiraz, ne şifahî mürafaat, ne müddeiumumilik.

İntihayi emirde, Devlet Şûrası bir kudreti mahsusa ile mücehhezdir: O, bir «Niyabî adalet: Justice Déléguée» dir.

İdare — 8

(*) Baş tarafı İdare Mecmuasınının 34 üncü sayısındadır

Bu adalet adlî kazanın mutad olan cihazile, yani bir muhakeme usulüne tebaiyetle, alenen, şifahî mürafaat ile ve müddeiumumilik delâletile ifa olunmaktadır. Devlet Şûrasının azası, şüphe yok ki, lâyen'azil değillerdir; hepsi de bilhassa hukukî malûmatlarile mütemayiz olan zevat arasından intihap olunmuşlardır; fakat iktidarları ve istiklâlleri daha az sağlam, kararları dahi yüksek adlî mahkemelerin kararlarından daha az muhterem değildir. Yüksek idari kaza kat'î surette teessüs etmiştir. Kıymet ve kudreti artık itiraz kabul etmez. (*)Bu muhtelif terakkiyat ne suretle husule gelmiştir?

Devlet Şûrasının sekizinci tarihinden itibaren tarihini tetkik edelim. Evvelâ idari hususat ile ihtilâf mes'elesinde Devlet Şûrası müzakeresinde hiç bir tahallûf yoktur. İdarî ihtilâfların müstelzim olduğu hal sureti hakkında Devlet reisine arzolunan mütaleat, ihtilâfın ait olduğu nezaret işlerde meşgul olan dairece ihzar olunur.

Bu usulün gayrimükemmel olduğu çabuk anlaşılır; 11 haziran ve 22 temmuz 1806 tarihli kararname: «Décrets» ler Devlet Şûrasının idari kaza olmak itibarile ilk içtima müddetini tayin ediyordu. Bir ihtilâfat komisyonu teşekkül etmişti. Bu komisyon, riyaseti ifa eden bir hâkim: «Grand Juge» ile altı muavinden ve altı aza mülâziminden mürekkeptir; vazifesi karar vermek değil, heyeti umumiyeye ibraz olunacak raporları hazırlamaktadır, aynı zamanda bir avukatlar encümeni ihdas edilmiştir, avukatların vazifesi istidaları tak-

* Bu fıkralar muhterem **Gadfrango** beyin ahiren **Cumhuriyet** gazetesinde intişar eden ve kaza birliği nazariyesini müdafa eyleyen makalesinede kısmen cevap teşkil etmektedir.

.....

dim ve takip etmektir. Bu kararnamelerin İkincisi ile «Şûrayı Devlete arzolunan ihtilâflar hakkında bir nizamnameyi de muhtevi olmak üzere» müdekkikane bir surette tanzim edilmiş bir muhakeme usulü vazolunmuştur.

İhtilâfat komisyonunun, birinci imparatorluk devri hitam buluncaya kadar, muntazaman çalışması, raporlarının heyeti umumiye tarafından kabul olunması ve heyeti umumiyece verilen reylerin İmparator kararnamelerile tasdik edilmesi idari kazanın inkişafına vâsi nisbette yardım etmişlerdir.

Şûrayı Devlet, restorasyon devrinde, bir buhran geçiriyor. Parlâmento usulünün kabulü, onu kuvvei icraiyenin bir muavini menzilesine indirmiştir. İmparatorluk Şûrayı Devlet gibi, daimî bir heyet olmaktan çıkmıştır; onu muti kılmak için müteharrik yapmışlardır: (On le fait mobile pour le rendre docile). 23 ağustos 1815 tarihli emirname azanın listesini her sene tetkike tabi tutuyor. Bu da azlû tebdil kabibilietini bir sistem haline koymaktır. Bundan başka, itiraz olunan kararın ihzarına iştirak etmiş olmalarına rağmen nazırlar ile mutadın fevkinde istihdam edilen azaya karar itasile mükellef olan heyeti umumiyede rey vermek hakkı bahşediliyor.

Buma (temkinli adalet: La Justice Retenue) denilir ki, nazariyat itibarile, daima bayağı addolunur. Fakat bu natamam teşekkülü mucip olduğu itirazatı yatıştırmak için bir kanun icat olunuyor; bu kanunun vücade gelmesine intizaren, 2 şubat ve 12 mart 1831 tarihlerinde neşrolunan emirnamelerle, pek mühim bazı tedbirler alınmıştır. İhtilâfat hakkında müzakere eden şuranın içtimaları aleni olacak, mürafaat vicahi

olacaktır; tarafeyn şura Hezelindeki avukatlarla kendilerini müdafaa edecekler; bir müddei umumî bulunacaktır. (*) Fazla olarak, ihtilâf hakkında müzakere eden heyeti umumiyeden fevkalâde surette istihdam olunan azalar ile idarî encümenler de, itiraz olunan işler hakkında müzakereye bulunmuş olan azaları ihraç ederler.

Vaad olunan kanun 19 temmuz 1845 tarihinde yapıldı. Bu kanun 1831 de vücade getirilen bütün terakkiyatı muteber addediyor. Fakat maalesef «Temkinli Adalet» sistemine «Niyabî Adalet» sistemini ikame edemiyor. Devlet şurası hakikî bir mahkeme gibi çalışır, bununla beraber idarî ihtilâfların müsait olduğu hal suretleri hakkında karar vermez; yalnız rey beyan eder. İhtilâflar bir takım mukarrerat ile hallolunamaz; ihtilâflar hakkında verilen hükümlerle hallolunur. İmdi devlet şurasınca teklif olunan hal suretleri hakkında kuvvei icraiyenin hakkı ne olacaktır? Onları tadil edebilecek mi? Ya bunu kabul etmek lâzımdı, yahut kralın bir adlî kararı tescil etmek mertebesine indirilen mertebesi vazifesi adeta gülünç olurdu. Fakat o takdirde de verilen bütün teminat ne olurdu? Kralın hakkı Devlet şurasının reyine muvaffik olmayan kararnamenin, nüzar meclisinin reyî alınmak ve esbabı mucibeye müstenit olmak şartile lâhik olmasını istemek suretile, epey

(*) 1806 kararnamelerine püre Şûra, nezdindeki avukatlar, yalnız tarafeynin davaya müteallik lavihalarile, arzuhallerini yazmak ve imza etmek vazifesini haizdirler. 2 Şubat 1831 tahlili kararname, onlara şifahen de mütalea beyan etmek müsaadesini vermiştir

tahdit olundu. Bu kâfi değildi, fakat lâbüt ve zarurî olan lâhata yani «niyabî adalet» sisteminin kabulüne yaklaşıyordu.

Bu son hatve, 3 mart 1849 tarihinde, ikinci cumhuriyet tarafından atıldı. İkinci cumhuriyet, evvelki rejimde vücutte gelen terakkiyatı muhafaza etmekle beraber, Şûraya kendine mahsus bir hakkı kaza tayin etmek suretile, onları ikmal ediyor. Bu hak, bütün Şûra heyeti tarafından değil, dokuz azadan mürekkep olan ve mahkeme suretinde teşekkül eden ihtilâfat dairesi tarafından icra edilecektir. Maalesef 1849 kanunları hemen umumiyetle ölü doğmuşlardır.

Filvaki ikinci imparatorlukta bir aksülâmel peyda oldu. «Temkinli adalet» usulüne müracaat edildi. Şûrayı Devlet tekrar kabul edilecek hal suretlerini hazırlamağa müsait reyler veren bir heyetten başka bir şey olmayacaktır (25 kânunusani 1852 kararnamesi.)

İhtilâflı işler iki makuleye ayrıldı: Bir kısmı avukatın tavassutuna müsait, bir kısmı gayri müsait. Birinci sınıfa dahil olanlar hakkında (Şûrayı Devlet heyeti umumiyesi), ikinci makuleye dahil olanlar hakkında (İhtilâfat dairesi) karar verir.

Heyeti umumiyeye ihtilâfat dairesile diğer idari dairelerden gelen ikişer murahhastan tereküp eder.

Bu tedbirlerin bazıları adeta 1849 kanunları usulüne rücu mahiyetinde idi; maamafih Şûrayı Devlet ikinci imparatorlukta ve bahusus 1860-1870 devresinde İdarî kaza noktai nazarından çek terakkiyata mazhar olmuştur.

«Assamble Nasiyonal», 24 mayıs 1872 tarihli kanun ile, niyabî adalet mebdelerine avdet etti; Devlet Şûrasına şimdiki

şeklini verdi ve teşkilâtı aşağıda yazılı (kaza: Jurisdiction) yi vücade getirdi.

Şûrayi Devletin hali hazır teşkilâtı, uzvu kazaî — Şûrayi Devlet, idari davalara müteallik itirazlar üzerine ve muhtelif idari sultaların tasarrufları aleyhine, muayyen kanunî vazifeyi tecavüz sebeble, vuku bulan talepler üzerine kat'î surette hükmeder.» (24 mayıs 1872 kanunu, M: 9.)

Bir dairei kaza halinde teşekkül eden bu meclisin iki uzvu vardır: İhtilâfat dairesi ve ihtilâfat hakkında karar itasile mükellef heyeti umumiye.

İhtilâfat dairesi, 1900, 1910, 1923 tarihlerinde tadilâta uğramıştır. Bu tadilâtın üçü de aynı ihtiyaçtan doğmuştur: Yüksek İdari kazaya arzedilen ve mütemadiyen artan işler hakkındaki kararları tacil etmek.

1900 de ihtilâfat dairesi azasının, miktarı tezyit edilmiştir; daire de, aynı salâhiyeti haiz olmak üzere, ikiye ayrılmıştır.

1910 da ihtilâfat dairesi, iki yerine üç kısma ayrılmıştır. Muvakkat kısım ayrılarak «Kısmı mahsus» namını almış ve intihabat ve vergiler işlerini rüyete memur edilmiştir. Bu üç kısım hükmetmek salâhiyetini de almışlardır.

1 mart 1923 tarihli kanun ve onu takip eden 4 ağustos 1923 tarihli nizamname ile yapılan son tadilât şu suretle icmal olunabilir: İhtilâfat dairesi bir reis ile on iki azadan mürekkep olup «büyük davalar» ın hukuku âmme hâkimi sıfatile, heyeti umumiye yerine kaim olmuştur. Dört encümene ayrılmıştır, encümenlerin her birinde üç aza vardır. Diğer taraftan bu daire, hüküm itasile mükellef, iki şubeye ayrılmıştır,

.....

bu şubelerin her birine daire reisi ve bunun gıyabında diğır şubeye mensup encümenler reislerinden en müsın olanı rıyaset eder, işler, iki şubeye, kayıt sırasına göre, münavebeten ve müsavatan taksim olunur. Bu işler gerek şubeye ve gerek heyeti umumiyyeye ancak Şûra ikinci reisinin, ihtilâflar dairesi reisinin; hükümet komiserinin talebile ve yahut encümenin kararile iade olunabilir.

«Kısmı mahsus» (bir reis ile idarî kısımlardan ayrılmış 12 aza) 8 nisan 1910 tarihli kanuna tâbi kalmıştır. Bunun üç kısmı «küçük ihtilâflar» a (intihabat ve vergiler) e ait işler hakkında karar vermeğe devam eder.

Kısmı mahsus ile şubeler avukat bulundurmak caiz olan işleri alenen muhakeme eder.

Erzincan valisi

Ali Kemali

(Mabadi var)
